

Панаџот Панаџотов

**ШКОЛА
ЗА КИТАРА**

**Музика · София
1993 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	3
КРАТКА ОБЩА ТЕОРИЯ НА МУЗИКАТА	5
I раздел	
ОПИСАНИЕ НА ШЕСТСТРУННАТА КИТАРА	10
НАСТРОЙВАНЕ НА КИТАРАТА	11
Означения на пръстите на ръцете	12
Означения на струните и позициите	12
ПОСТАНОВКА	13
Извличане на тонове с дясната ръка	15
Постановка на лявата ръка	17
СВИРЕНЕ В I ПОЗИЦИЯ	35
Упражнения за лявата ръка	54
СВИРЕНЕ НА ДВУГЛАС	54
Свирене на несъседни струни	54
II раздел	
СМЯНА НА ПОЗИЦИЯТА	57
Свирене на съседни струни	60
СВИРЕНЕ НА ТРИГЛАС	66
Легато	72
БАРЕ	75
Малко баре	75
Голямо баре	81
ВИБРАТО	89
ГЛИСАНДО	89
ТЕХНИКА НА ЗАГЛУШАВАНЕ	90
СТАКАТО	90
ПИЦИКАТО	90
ФЛАЖОЛЕТИ	114
ТРЕМОЛО	116
РАЗГЕДОС	122
ЗВУКОВ ТЕМБЪР, НЮАНСИРАНЕ, КАНТИЛЕНА	130
ИМПРОВИЗИРАН АКОМПАНИМЕНТ	137
ЛИТЕРАТУРА	144

ПРЕДГОВОР

Произходът на китарата не е точно установен. Музикален инструмент, подобен на арабската лютня (уд) се среща още във фрески, открити в Древния Египет. Наименованието „китара“ възниква в Древна Гърция, но се отнася за инструмент по-близък до лирата, използван за аккомпанимент и солово музициране. Доста по-късно, през XIII в. в Испания, отново срещаме музикален инструмент, наречен „китара“, който възниква от споменатия арабски „уд“ и от широко разпространената по-късно по цяла Европа „виуела де mano“, предшественик на лютнята. В XVI в. китарата постепенно добива съвременния си вид, но достига широка популярност през XVIII в. особено в Испания и Италия.

Лютнята и китарата принадлежат към струнните дърпащи инструменти. През втората половина на XVIII в. немският майстор на инструменти от гр. Йена Август Ото прибавя и шеста струна на „испанската“ китара и тя придобива вида с който е позната днес. Наред с шестструнната китара през XVI—XIX в. е съществувала и петструнна, но тя постепенно е загубила значението си. На много места в Германия, Полша, Франция и най-вече в Русия се появява седемструнната китара, наречена по-късно „Руска“ китара. Нейното главно предназначение е било аккомпанимент на романси и народни песни.

В края на XVIII и началото на XIX век китарата навлиза в пълния си разцвет. Особено популярна става тя в Испания и Италия, където се създават много солови пиеси за китара. Известни испански и италиански виртуози и педагози са Ф. Сор, Д. Агуадо, Фр. Тарега, М. Джулиани, Ф. Карули, М. Каркаси и др.

В Русия китарата се появява в средата XVIII в. Изтъкнати руски изпълнители са били А. О. Сихра, М. Т. Ви-соцки, Н. П. Макаров, М. Д. Соколов, П. С. Агафощин, а в наши дни — Н. М. Иванов—Крамской и А. Ф. Андронов.

В Германия и Франция също има изявени композитори и изпълнители, дали принос за развитието на китарното изкуство.

Един от най-изтъкнатите китаристи — виртуози и съвременен композитор на музика за китара е Хосе Фернандо Сор (1778—1839). Роден в Испания, Сор живее в Париж и Лондон. В периода 1823—1825 г. Сор, заедно със своята съпруга, знаменитата френска балерина — Гулен Сор, пребивава в Русия. Концертира с голям успех в Москва и Петербург, а на откриването на Большой театър през 1825 г. бил изпълнен и написаният специално за този случай от него балет „Пепеляшка“. Ф. Сор е автор на повече от 60 творби за китара, на редица опери, балети, камерни произведения. Той е автор и на „Школа за китара“, в която са разгледани проблеми, свързани с звукоизвличането и апликатурата при китарното изпълнение. Школата е била преведена на няколко езика, а части от нея и на руски.

Основоположник на съвременната китарна школа в Испания е Франциско Тарега (1852—1909). В творческата си дейност Тарега съчетава многовековните традиции на народните музиканти и достиженията на испанските майстори на китарното изкуство от края на XVIII и началото на XIX в. Той доразвива „нокътния“ начин на звукоизвличане, приложен за първи път от Дионисо Агуадо (1784—1849), постигайки прекрасни нюанси и контрасти.

Като виртуоз-изпълнител и автор на транскрипции и на оригинални творби за китара Тарега разширява техническите и изразни възможности на инструмента. Известни негови произведения са „Арабско капричо“, „Мавритански танц“, „Спомен от Алхамбра“, прелюди, танци, етюди, а транскрипциите му за китара са върху произведения на Бах, Моцарт, Шуман, Шуберт и т. н. Най-известни негови ученици и последователи са М. Льобет, Е. Пухол, М. Л. Анидо и др. Изкуството на Тарега повлиява на редица съвременни китаристи, включително и на Сеговия който постоянно изпълнявал негови творби.

Торес Андре Сеговия (1893—1987) бележи един от върховете на изпълнителското майсторство. Първоначално той учи сам, а по-късно взема уроци при М. Льобет. Изкуството на Сеговия допринася за разширяване техническите и изразни възможности на китарата като солирац инструмент. А. Сеговия концертира в много страни на Европа и Америка. През 1926 г. изнася и първия си концерт в Москва. Сеговия е изключителен виртуоз. Изпълненията му са без ненужни ефекти, но в същото време оригинални и поразяващи с художествените си тънкости. На Сеговия са посветени редица творби от изтъкнати композитори.

И много други изпълнители и композитори са допринесли за популяризирането на музиката за китара — например в оперите на Масне, Верди, Росини, Глинка.

През двадесетте години на нашия век китарата добива популярност в джаза, в забавната и танцова музика. Ангажираната песен с изпълненията на Виктор Хара и много други също използва богатите изразни възможности на китарата.

За китарна музика в България може да се говори едва през нашия век. Условието и културната традиция в миналото у нас не са позволили по-рано развитие на това изкуство, но в наши дни китарата заема своето място в българската музика.

Целта на настоящата школа е да помогне да се усвоят основните технически и изпълнителски похвати, които ще послужат по-късно като основа не само на класическото музициране, но и в джаза, в поп- и рокмузиката — тъй като само върху правилната постановка може да се гради стабилна техника на свирене и професионално

изпълнение. Има разлика в постановката на свирене с перо и пръсти на дясната ръка, но и най-големите майстори на „плектрум“ - свиренето (свирене с перо) съчетават тези два начина. Поради това авторът си поставя за задача да даде правилна основа, която в последствие всеки сам може да развива и усъвършенствува в зависимост от това в кой жанр ще насочи предпочитанията си.

Школата може да бъде използвана от широк кръг учаци се от различни възрастови групи и такива, които ще изучават професионално този инструмент. Учебният материал в нея е съобразен с изискването за интензивно обучение. При работа, особено с деца и юноши, са необходими допълнителен нотен материал (гами, технически упражнения, етюди) и теоретични познания по солфедж и елементарна теория. Подборът на учебния материал трябва да бъде съобразен с конкретните интереси и индивидуални особености на всеки ученик. Препоръчват се като мощен материал съставените от П. Панайотов: „Леки етюди за китара“, ДИ „Музика“, София, 1990; „Леки пиеси за китара“, ДИ „Музика“, София, 1989; „Концертни етюди и пиеси за китара“, ДИ „Музика“, София, 1989 и други от същата трудност.

При свиренето с палец, умишлено е даден малко по-труден материал, отколкото при упражненията с редуващи се пръсти, при които всъщност се среща по-голяма трудност. Подбрани са упражнения, които развиват бързо музикално мислене, стабилност и бързина на пръстите, съгласуваност между лявата и дясната ръка и т. н. Използувани са енхармонични тонове и акорди, а така също и различни обозначения с оглед на запознаването с най-често срещаните варианти на изписване.

В първата част на школата за основна тоналност е използвана ми минор, но за по-голямо разнообразие (за да не се получи монотонност) са дадени примери и в други тоналности. Посочени са също и хармонизирани примери — за привикване на учащия се да свири с акомпанимент, изпълнен (*ad libitum*) от учителя.

Накрая искам да изкажа благодарност на тези, които ми помогнаха за реализирането на този труд и преди всичко на моите преподаватели — педагози от Висшето музикално училище „Ференц Лист“ в гр. Ваймар, Германия доцента по електрическа китара Томас Бухе, композитора и преподавателя по класическа китара Франц Юст, изпълнителя и проф. по класическа китара от майсторския клас Роланд Цимер.

От автора

КРАТКА ОБЩА ТЕОРИЯ НА МУЗИКАТА

Музикална система се нарича група от установени тонове, които се намират в определени съотношения по височина.

Последователният възходящ или низходящ ред на тонове от музикалната система се нарича *звукоред*.

Едноименни тонове, единият от които е двойно по-висок или по-нисък от другия се наричат *октави*, а групата тонове, които се включват между тях се наричат *октавови групи*.

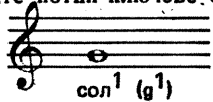
Тоновите на октавовите групи от звукореда, които съответствуват на седемте основни степени, имат самостоятелни имена:

словои: до ре ми фа сол ла си
буквени: c d e f g a h

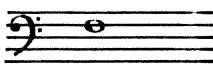
Линейно-нотната система се състои от пет успоредни линии и четири междулиния, наречени петолинии. Съществуват още и допълнителни линии.

Знаците, които се изписват върху, над и под петолинието за определяне височината и трайността на тоновете се наричат *ноти*. Тяхното наименование се определя с помощта на знаци, наречени *нотни ключове*. Те показват мястото на дадена нота, от което се определят местата и на останалите. Най-често употребяваните нотни ключове са:

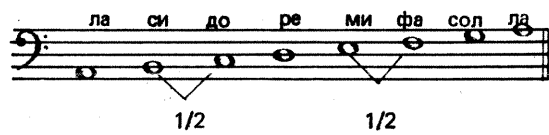
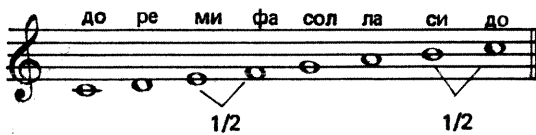

Ключ сол — нарича се още виолинов, и определя мястото на нотата *сол* от първа октава. На него се нотират средни, високи и много високи тонове.

Ключ фа — определя мястото на нотата *фа* от малка октава. Пише се на четвъртата линия. Нарича се басов и служи за нотирание на средни, ниски и много ниски тонове.

Най-малката разлика във височините при темперирания строй между два съседни тона се нарича *полутон*, а двойно по-голямата, равняваща се на два полутона — *цял тон*. При китарата полутонът отговаря на разстоянието между две съседни пръгчета.

Знаците, с които се променя височината на тоновете, се наричат *хроматични* или *знаци за алтерация*. Те са:

Диез \sharp — повишение с половин тон.

Бемол \flat — понижение с половин тон.

Двоен диез $\sharp\sharp$ (\natural) — повишение с цял тон.

Двоен бемол $\flat\flat$ — понижение с цял тон.

Бекар \natural — знак, който отменя значението на диеза и бемола, а е също на двойния диез и на двойния бемол

Знакът за алтерация, написан пред една нота, има значение и за следващите ноти със същото име и височина, но само в даден такт.

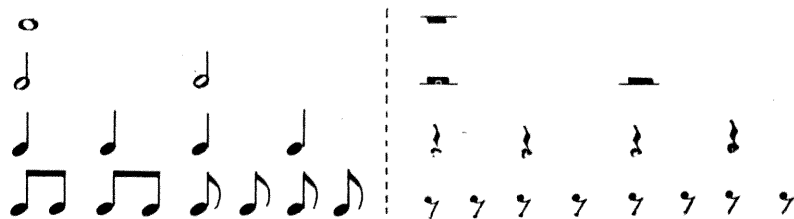
Хроматичните знаци, поставени след ключа (между ключа и тактовия показател) се наричат *арматурни*. Те се отнасят за съответните тонове от всички октави на цялото музикално произведение и важат докато настъпят нови арматурни изменения.

За записване на тоновете трайности в музикалните произведения си служим с различни нотни стойности.

\circ — цяла нота; \bullet — половина нота; ♩ — четвъртина нота; ♪ — осмина нота; ♫ — шестнайсетина нота и т. н.

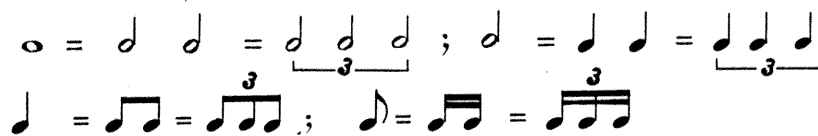
Временното прекъсване на звученето в музиката се нарича *пауза*. Съществуват толкова вида паузи, колкото и нотни стойности.

— — цяла пауза; — — половина пауза; ┆ — четвъртина пауза; ┆ — осмина пауза; ┆ — шестнайсетина пауза и т. н.

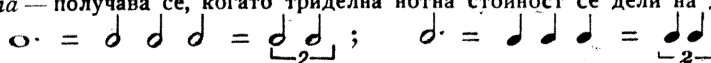

и т. н.

Съществува и друго деление на нотните стойности, при което една нотна стойност се разделя на три вместо на две и се получава *триола*. Означава се с цифрата 3 или с .

Дуола — получава се, когато триделна нотна стойност се дели на две вместо на три равни части.

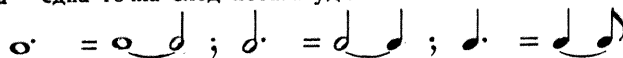
Срещат се още: квартола, квинтола, секстола и т. н.

Начините за удължаване на нотните стойности са:

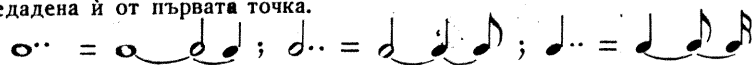
1. С лигатура — знак, който свързва две еднакви по височина ноти и сумира стойностите им.

2. С точка — една точка след нотата удължава стойността ѝ с половината от първоначалната ѝ стойност

Когато след дадена нота има две точки, то втората точка удължава стойността на нотата с половината от стойността, предадена ѝ от първата точка.

3. Знакът фермата (корона), поставен над или под нота или пауза, показва, че стойността на нотата или паузата трябва да бъде увеличена. Означава се с .

Разликата между височините на два тона се нарича *интервал*. Когато тоновете, които образуват интервала се изпълняват последователно един след друг, той се нарича *мелодичен*, а когато се изпълнява едновременно — *хармоничен*. Степенното съдържание на интервалите определя тяхната *количествена величина*.

- прима — включва една степен и се бележи с 1;
- секунда — включва две степени и се бележи с 2;
- терца — включва три степени и се бележи с 3;
- кварта — включва четири степени и се бележи с 4;
- квинта — включва пет степени и се бележи с 5;
- секста — включва шест степени и се бележи с 6;
- септима — включва седем степени и се бележи със 7;
- октава — включва осем степени и се бележи с 8;

Интервалите от прима до октава се наричат *прости*, а тези, които надвишават октава — *сложни (съставки)*. Съставните интервали се получават, като към октавата се прибави прост интервал:

- нона — съдържа 9 ст. (секунда през октава), бележи се с 9;
- децима — съдържа 10 ст. (терца през октава), бележи се с 10;
- ундецима — съдържа 11 ст. (кварта през октава), бележи се с 11;
- дуодецима — съдържа 12 ст. (квинта през октава), бележи се с 12;
- терцецима — съдържа 13 ст. (секста през октава), бележи се с 13;
- квартдецима — съдържа 14 ст. (септима през октава), бележи се с 14;
- квинтдецима — съдържа 15 ст. (октава през октава), бележи се с 15.

Интервалите имат и *качествена величина*. Според броя на включените в тях цели тонове и полутонове, интервалите биват чисти, големи, малки, увеличени, умалени, двойно увеличени и двойно умалени. Примата, квартата, квинтата и октавата могат да бъдат: чисти, увеличени, умалени, двойно увеличени и двойно умалени и никога го-

леми и малки. Останалите интервали могат да бъдат големи, малки, увеличени, умалени, двойно умалени и двойно увеличени и никога чисти. Тоновият обем на чистите и големи интервали е:

чиста прима съдържа тонове с еднаква височина;
 голяма секунда съдържа 1 цял тон;
 голяма терца съдържа 2 цели тона;
 чиста кварта съдържа 2 и половина тона;
 чиста квинта съдържа 3 и половина тона;
 голяма секста съдържа 4 и половина тона;
 голяма септима съдържа 5 и половина тона;
 чиста октава съдържа 6 цели тона (12 полутона).

Система от устременост и притегляне между устойчиви и неустойчиви тонове, обединени чрез общ тонален център, наричае *лад*.

Тонове на лада се наричат степени и се означават с римски цифри (I, II, III, IV, V, VI, VII). Устойчивите степени са I, III и V.

Седемте основни степени на лада, подредени по височина във възходяща и нисходяща посока, наричае *гама*.

Тонът, с който започва и завършва гамата се нарича *основен* или *тоника*.

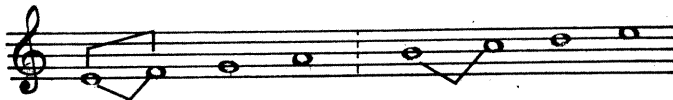
Йонийски лад
 характерен интервал — голяма септима

Дорийски лад
 характерен интервал — голяма секста

Фригийски лад
 характерен интервал — малка секунда

Лидийски лад
 характерен интервал — увеличена кварта

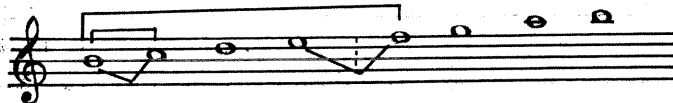
Миксолидийски лад
 характерен интервал — малка септима

Еолийски лад
 характерен интервал — малка секста

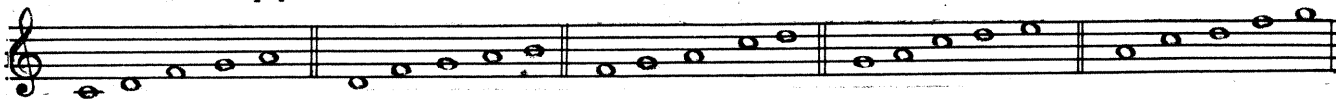
Локрийски лад
 характерен интервал — малка секунда и умалена квинта

Ако интервалът между I и III степен на една гама е голяма терца, тя се нарича *мажорна*, а ако интервалът между I и III степен е малка терца, тя се нарича *минорна*. Минорните гами са три вида: натурална, хармонична и мелодична.

Гама, съставена от полутонове се нарича *хроматична*, а от цели тонове — *целотонна*.

Тонов род, който се изгражда върху петстепенни безполутонови звукореди, се нарича *пентатоника*. Появява се в пет възможни форми:

Периодичното редуване на групи от акцентирани и неакцентирани (силни и слаби) моменти в музикалното произведение, се нарича *метрум*.

Метрум, чийто времена са означени с конкретна стойност, се нарича *размер*. Размерът бива прост и сложен.

Част от музикалното произведение, което започва на силно акцентирано метрично време и завършва непосредствено пред следващото акцентирано метрично време, се нарича *такт*. Отделянето на тактовете върху петолинието става с отвесни черти, наречени тактови черти. Размерът се поставя в началото на петолинието, след ключа и арматурните знаци. Ще се запознаем само с три основни групи размери (тактове).

1. Двуделни размери:

а) прости $\frac{2}{2} / \text{C} = \text{♩} \text{♩}$ (*alla breve*); $\frac{2}{4} = \text{♩} \text{♩}$; $\frac{3}{8} = \text{♩} \text{♩}$

б) сложни, правилно разчленени: $\frac{4}{4} (\text{C}) = \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$; $\frac{4}{8} = \text{♩} \text{♩}$

в) сложни, неправилно разчленени $\frac{6}{4} = \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$; $\frac{6}{8} = \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$

2. Триделни размери:

а) прости $\frac{3}{4} = \text{♩} \text{♩} \text{♩}$; $\frac{3}{8} = \text{♩} \text{♩} \text{♩}$

б) сложни, неправилно разчленени $\frac{9}{8} = \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$

3. Комбинирани размери:

$\frac{3}{8} = \text{♩} \text{♩} \text{♩}$; $\frac{3}{4} = \text{♩} \text{♩} \text{♩}$; $\frac{3}{2} = \text{♩} \text{♩} \text{♩}$; $\frac{3}{4} = \text{♩} \text{♩} \text{♩}$

$\frac{9}{8} = \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$; $\frac{9}{4} = \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$

З а б е л ж к а: = силно време; — относително силно време; ~ слабо време

В народното и професионално творчество се срещат още и променливи размери (тактове).

$\frac{2}{4} \text{♩} \text{♩}$ | $\frac{3}{4} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$ || $\frac{4}{4} \text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$ | $\text{C} \text{♩} \text{♩}$

Музикалните произведения, или частите им, не винаги започват с първото силно метрично време на такта. В такъв случай нотните стойности, които остават пред целия такт се отделят в един начален непълнен такт, наречен *предтакт* или *ауфтакт*. Обикновено последният такт на произведенията или частите им, които започват с предтакт, се допълва с толкова нотни стойности, колкото липсват в ауфтакта. Такъв завършек обаче не се прилага винаги.

В музиката *ритъм* означава организирано, логично редуване на тонове трайности.

Бързината, с която се изпълняват музикалните произведения (или частите им) се нарича *темпо*. Основни видове темпа са:

а) бавни (40 — 80 пулсации в минута) — *Largo, Lento, Adagio, Grave* и т. н.

б) умерени (80 — 104 пулсации в минута) — *Andante, Moderato, Andantino Sostenuto* и т. н.

в) бързи (104 — 208 пулсации в минута) — *Allegro, Vivo, Presto, Prestissimo* и т. н.

Степенуваната сила, с която се изпълняват по-големи или по-малки части на музикалните произведения, се нарича *динамика*. Знаците, които се използват за определяне степента на силата и промените (нюансите) в нея, се наричат *динамични знаци*. Те имат три главни степени: тихо — *p (piano)*, полусилно — *mf (mezzoforte)*, силно — *f (forte)*. Употребяват се още *pp (pianissimo)* — много тихо, *ff (fortissimo)* — много силно, *fp (forte piano)* — силно и веднага тихо и др. За постепенно увеличаване на силата се използва знакът $\text{—} \text{—} \text{—}$ (*cresc.*), а за постепенно намаляване на силата $\text{—} \text{—} \text{—}$ (*decresc.*) и т. н.

Подчертаването на отделни тонове или акорди в музикалното произведение, се нарича *акцент*. По същество акцентите биват метрични, динамични или ритмични. Бележат се най-често със знака > или ^ .

Когато тонове и интервали, ладове и акорди са записани и се именуват по различен начин (при Temperirania строй), а звучат еднакво, се наричат *енхармонични*.

Преходът от една тоналност в друга се нарича *модуляция*.

Под *музикални форми* трябва да разбираме осезаеми, мисловни поредици, слухово съчетани малки части към едно голямо произведение.

Границата между отделни мелодични построения на музикалното произведение се нарича *цезура*.

Част от музикално произведение, отделено с цезури, се нарича *построение*.

Построение, което изразява най-малката музикална мисъл, се нарича *мотив*. От него може да се развие една *тема*.

Два или повече непосредствено следващи се мотива образуват по-голямо построение, *фраза*.

Две (непосредствено следващи) фрази образуват музикално построение, наречено *изречение*.

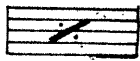
Непосредствено следващи изречения, сходни или различни в мелодично отношение, но с различни заключения, образуват музикално построение, наречено *период*.

Най-често срещани означения

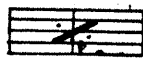
ad libitum — изпълнение по желание

simile — както досега

8va — изпълнява се до края на обозначението една октава по-високо или октава по-ниско.

— знак за повторение на един такт

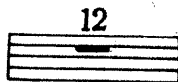
— знак за повторение на два такта

— знак за повторение на няколко такта

— Когато повтаряният дял трябва да завърши с променен край, тактовете, които ще се променят, се заграждат и се нарича *prima volta* (първи път). Непосредствено до тях се пишат променените тактове, които също се заграждат — *seconda volta* (втори път). Срещат се още *terza volta* (трети път), *quarta volta* (четвърти път) и т. н.

— с цифрата се означава броят на тактовете, изпълнени с паузи. В случая 12.

a tempo (ит.) — отново се свири в първоначално даденото темпо

ritardando (ит.) — постепенно забавяне на темпото

poco a poco (ит.) — малко по малко (постепенно)

rallentando (ит.) — забавяйки

animato (ит.) — въодушевено, оживено

♩ — тонът (струната) да се оставя да звучи колкото е възможно по-продължително

Fine (ит.) — край

Da capo al Fine (ит.) — повтаря се от начало до знака *Fine*

(D. C. al Fine)

Dal segno (ит.) — повтаря се от знака ♩ или ♩

(D. S.)

Coda (ит.) — завършваща част

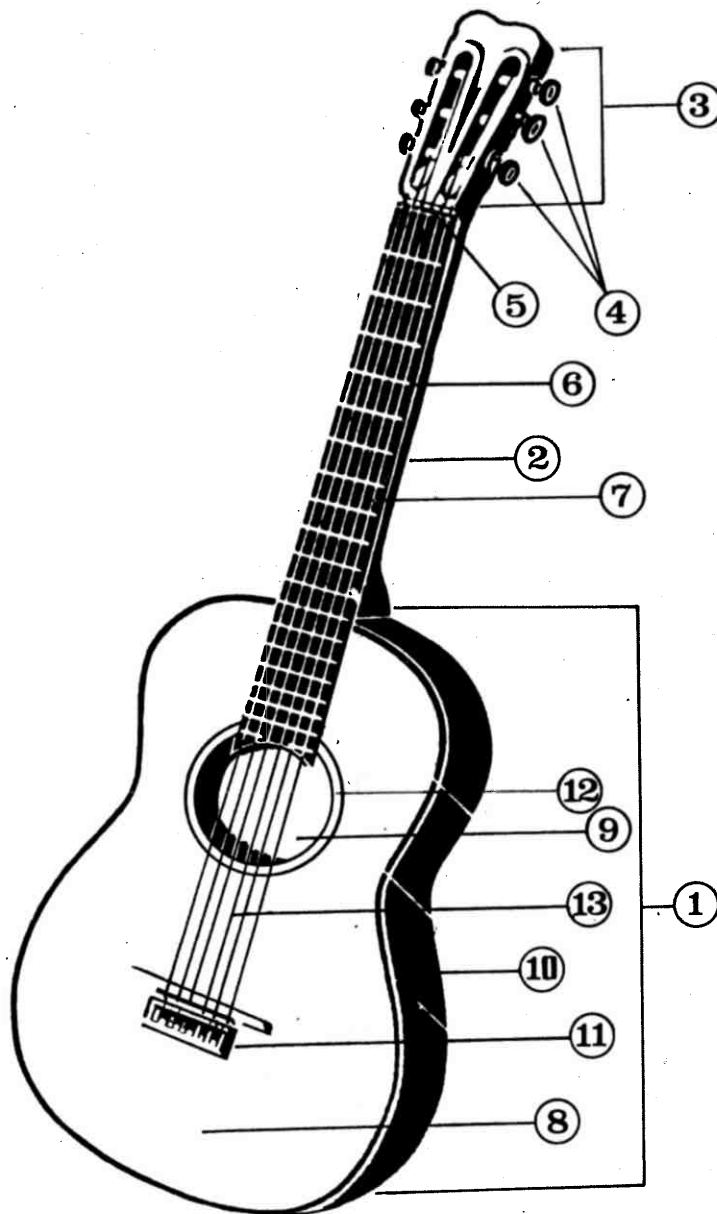
D. S. al ⊕ ⊕ — повтаря се от знака ♩ до знака ⊕ , след което се преминава веднага на другия знак ⊕ (*Coda*).

Golpe (исп.) — удар на един от пръстите (*l*, *m* или *a*) на дясната ръка върху горната резонаторна дъска на китарата.

Забележка: От раздела „Кратка обща теория на музиката“ учащият се може да получи само минимум знания, необходими за началния етап на обучение. За изчерпателно запознаване с материала предлагаме учебника на Парашкев Хаджиев „Елементарна теория на музиката“ или „Общо учение за музиката“ от Светослав Четриков, издадени от ДИ „Музика“ — София. По избор на педагога могат да се ползват и други учебници със същото съдържание.

ПЪРВИ РАЗДЕЛ

ОПИСАНИЕ НА ШЕСТСТРУННА КИТАРА

1 — тяло, 2 — гриф, 3 — глава на грифа, 4 — механизми (ключове), 5 — горно мостче, 6 — метална преграда, 7 — позиция (прагче), 8 — горна резонантна дъска, 9 — резонансов отвор, 10 — рамка (царга), 11 — струнник с долно мостче, 12 — розетка, 13 — струни.

фиг. 1

Тялото на китарата се състои от:

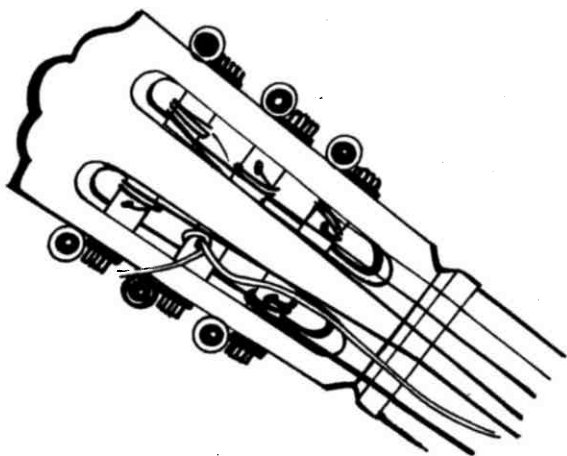
— горна резонаторна дъска (състои се от две равни половини) с дебелина около 2 мм. Изработва се най-често от австралийски бор;

— долна резонаторна дъска — изработва се от палисандър, кедрър или друго подходящо дърво.

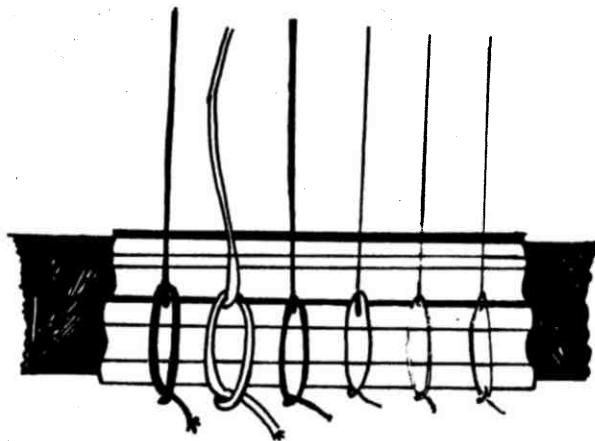
Двете резонаторни дъски са свързани чрез рамка (царга), а към корпуса е прикрепен грифът. Трещящата дължина на струните от долното до горното мостче се нарича *мензура* и е обикновено 65 см. Горната част на грифа е разделена с 19 метални прегради. Разстоянията между тях се наричат прагчета (позиции).

Разширената част, с която завършва грифа, се нарича *глава*. Изработва се от кедрър, палисандър или абанос и на нея са монтирани ключовете (механиката). Прието е струните да се навиват в определен ред, като краят на всяка струна се застъпва, за да не се получава отпускане (фиг. 2)

Горното мостче трябва да разделя струните една от друга на равни разстояния.

фиг. 2

фиг. 3

В най-широката част на горната резонаторна дъска на китарата е закрепен *струнникът* (фиг. 3). Той се изработва от палисандър, предназначен е за закрепване на струните и фиксира определено разстояние между тях. На вътрешната страна (към резонаторния отвор) е монтирано долното мостче, което е от кост или пластмаса и е поставено в специално издълбан канал на струнника. Чрез долното мостче се регулира височината на струните (отдалечеността им от грифа). Те се прикрепват към струнника с примка. В този си вид струнникът е бил конструиран от Д. Агуадо през 1824 г.

Забележка: При описанието на шестструнната китара авторът е имал предвид най-качествените и майсторски изработени инструменти.

НАСТРОЙВАНЕ НА КИТАРАТА

Китарата е условно транспониращ инструмент — звучи една октава по-ниско от обозначението.

струни: 6 5 4 3 2 1
 пише се:
 звучи: E A d g h e¹

Класическият начин за настройване на инструмента е:

— Първа струна, натисната на V прагче (позиция), отговаря на тона a^1 на камертона.

— Втора струна, натисната на V прагче, се изравнява с празна първа струна (тонът e^1).

— Трета струна, натисната на IV прагче, се изравнява с празна втора струна (тонът h).

— Четвърта, пета и шеста струни, натиснати на петите прагчета, се изравняват съответно с празните трета,

четвърта и пета струни (тоновете g , d и A).

Желателно е настройването да става с флажолети*. Флажолетните тонове трябва да звучат еднакво от V позиция (прагче) на 6 струна и VII позиция (прагче) на 5 струна; от V позиция на 5 струна и VII позиция на 4 струна; от V позиция на 4 струна и VII позиция на 3 струна; както и празна струна 2 с флажолетен тон от VII позиция на 6 струна и празна струна 1 с флажолетен тон от VII позиция на 5 струна.

Разбира се, за да се получи по-голямо темброво разнообразие, за обогатяване на изразните средства и постигане на определени ефекти, китарата може да се настройва и по други начини (строеве), но те не са типични.

За класическата шестструнна китара се използват найлонови струни. Метални струни се употребяват при *Country* музиката, при 12-струнната и при електрическата китара.

* Вж. „Флажолети“ на с. 114.

ОЗНАЧЕНИЯ НА ПРЪСТИТЕ НА РЪЦЕТЕ

Дясна ръка

1. Испанско означение

p (*pulgar*) — палец
i (*indice*) — показалец
m (*medio*) — среден пръст
a (*anular*) — безименен пръст

2. Немско и италианско означение

+ или V — палец
 • (една точка) — показалец
 : (две точки) — среден пръст
 : (три точки) — безименен пръст

Лява ръка

1 — показалец
 2 — среден пръст
 3 — безименен пръст
 4 — малък пръст

- 1 [— малко или голямо баре* с показалец. Същото означение (само за малко баре) има и за 2, 3 и 4 пръст.
 1 — плъзгане с първи пръст до определена нота. Такова означение се използва за всички пръсти.
 2 — задържане на пръста върху струната.
 3 2 — поставяне на двата пръста едновременно върху струната.
 1 2 4 — поставяне на трите пръста едновременно върху струната.

ОЗНАЧЕНИЯ НА СТРУНИТЕ И ПОЗИЦИИТЕ

0 — празна струна
 ⑤ или ⑥ — струна, която не трябва да звучи
 ① — първа струна
 ② — втора струна
 ③ — трета струна и т. н.

Scordatura ($E = D$ или ⑥ = D) — шеста струна се пренастройва от *E* на *D*.

Грифовият обхват на 1, 2, 3 и 4 пръст, наредени на полутон един от друг, се нарича „позиция“. Определянето на позицията става от 1-ви пръст на лявата ръка. Позициите се означават с римски цифри (I, II, III, IV, V и т. н.).

Тоновия обхват на китарата в I позиция

ПОСТАНОВКА

Сяда се в предната част на стола. Тялото е изправено, без напрежение. Левият крак се поставя на поставка (столче), като бедрото се накланя леко надясно. Поставката трябва да е по средата пред стола, на който се седи. Височината ѝ е различна (от 10 до 18 см.) съобразно ръстта на ученика. Рамката на китарата се поставя отвесно върху лявото бедро, така че корпусът ѝ да бъде успореден на тялото. Задната част на рамката опира на дясното бедро, което служи за опора. И двата крака стъпват на цялото ходило. Китарата се държи леко наклонена, като грифът ѝ сочи под лявото рамо. При това положение тялото се накланя леко напред, докосвайки корпуса на инструмента (фиг. 4). Дясната ръка се поставя върху предния ръб на царгата, над струнника. Опорната ѝ точка трябва да бъде малко пред лакътната става, за да може да се движи съвсем свободно. Разстоянието между горната резонаторна дъска и китката трябва да бъде около 5—6 см. При свирене китката е леко извита, като посоката на пръстите (без палеца) съвпада с линията на металните прегради (фиг. 5). Притискането на китарата с дясната ръка или на корпуса ѝ към тялото е неправилно. Малкият пръст на дясната ръка също не трябва да се опира в горната резонаторна дъска. Лявата ръка не бива да се ангажира с никакви функции за придържане на китарата. При липса на столче, левият крак се поставя върху десния, извитата част на царгата ляга върху лявото бедро, а широката част на корпуса опира в дясното. Положението на тялото и ръцете трябва да е свободно, непринудено.

*Вж. „Баре“ на с. 75

фиг. 4

ИЗВЛИЧАНЕ НА ТОНОВЕ С ДЯСНАТА РЪКА

Има два основни начина за извличане на тонове с дясната ръка:

- с „удар“ — *apoyando* (—);
- с „дърпане“ — *tirando* или *non apoyando* (∪).

За предпочитане е да се започне с първия начин, защото в началния етап на обучение пръстите са още твърди, неподатливи, а при звукоизвличане с „удар“ контактът със струните и контролът е по-добър. След „удар“ пръстът, независимо дали това е палец, показалец или някой друг, остава да лежи на съседната струна, докато започне подготовка за нов „удар“. По този начин се постига плътен тон. След „дърпането“, свирещият пръст се прегъва леко към дланта, без да докосва съседните струни. При този начин на звукоизвличане се получава по-мек тон, но не така плътен както при първия.

Много е важно да не се допуска изкривяване и извиване на китката, притискане на струните или прекомерно отдалечаване от тях. За да се получи ясен и чист тон, необходимо е „ударът“ или „дърпането“ да става с върха на пръстите, с ноктите (леко подострени, но при малки деца това не е задължително).

Свирене с палец (p)

Преди да започне свиренето с палец, пръстите на дясната ръка трябва да се наредят на струните. Палецът се поставя на ④ струна (фиг. 5а) около средата на резонаторния отвор, след което се нареждат 1-ви, 2-ри и 3-ти пръст съответно на ③, ② и ① струна. Пръстите трябва да са леко заоблени, а палецът да е изнесен пред тях, сочейки посоката на струните (фиг. 5б).

фиг. 5а

фиг. 5б

При това положение пръстите могат да манипулират без да си пречат. Важно е нанасянето на „удара“ да става равномерно, без излишна сила, без напрежение. В началото, след всеки „удар“ или след няколко, ръката може да се отпусне за момент. Трябва да се внимава палецът да не прави големи отклонения, а да се придвижва по най-късия път. При „удар“ движението му да се осъществява от втората фаланга. При „дърпане“ с палец се получава леко прегъване на пръста.

Упражнения с палец върху празни струни

ima лежат на ③, ② и ① струна

В началния етап на обучение струните може да се оставят да отзвучават, но времетраенето на нотните стойности и на паузите трябва да се отмерва точно. Да се следи за ритмичност при изпълнението.

1 ^④ ^⑤ ^⑥ *simile*

2 *simile*

3 *simile*

4 *simile*

5 *simile*

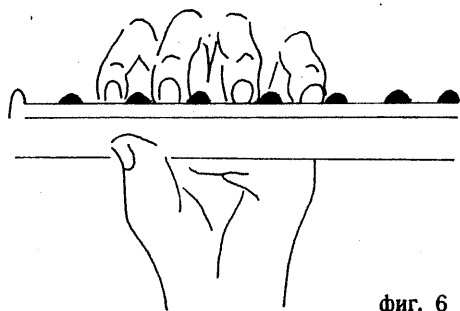
6 *simile*

7 *simile*

8 *simile*

ПОСТАНОВКА НА ЛЯВАТА РЪКА

фиг. 6

Важно условие за правилната постановка на лявата ръка е дланта да се разполага успоредно на грифа. Единствената допирна точка, преди да се натиснат струните, е палецът, който обхваща леко (без да стяга) шийката на грифа. Пръстите се поставят отвесно на струните, в края на позициите, така че да не заглушават другите струни (фиг. 6). Те трябва да падат върху металните прегради.

Докато китката свикне, добре е това да се упражнява на V позиция, само с лявата ръка. Пръстите трябва да са прибрани близо до грифа; китката да е леко извита, без мускулно напрежение (фиг. 7).

В някои случаи в началния етап на обучение при упражненията може да се използва каподасто*.

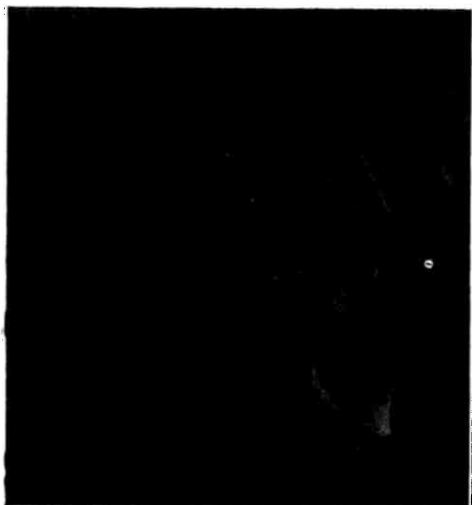
правилно

фиг. 7

неправилно

фиг. 8

правилно

фиг. 9

неправилно

фиг. 10

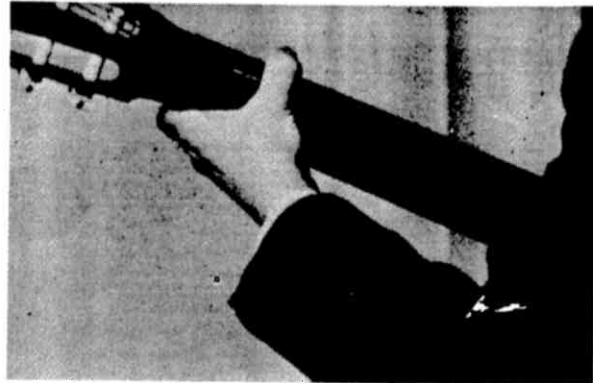
*Каподасто (capodasto – ит.) – приспособление, което се поставя върху грифа на китарата, скъсява струните и осигурява механично транспониране, без промяна на пръстовката.

Важно значение за правилната постановка на лявата ръка има положението на палеца. Той трябва да е поставен перпендикулярно на 1-ви пръст, като допира леко шийката (фиг. 11) и да не се показва над грифа (фиг. 12).

фиг. 11

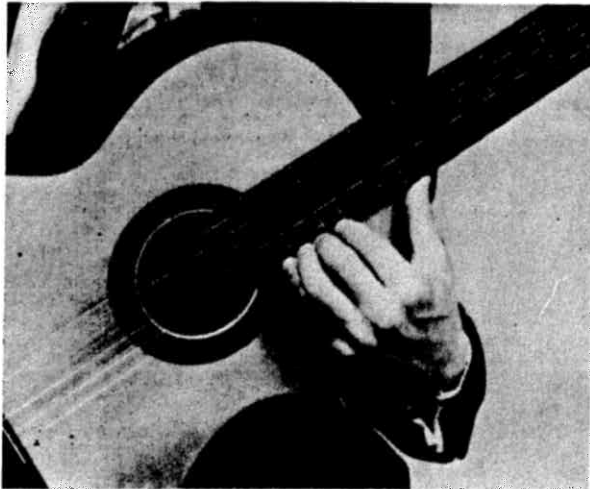
правилно

фиг. 12

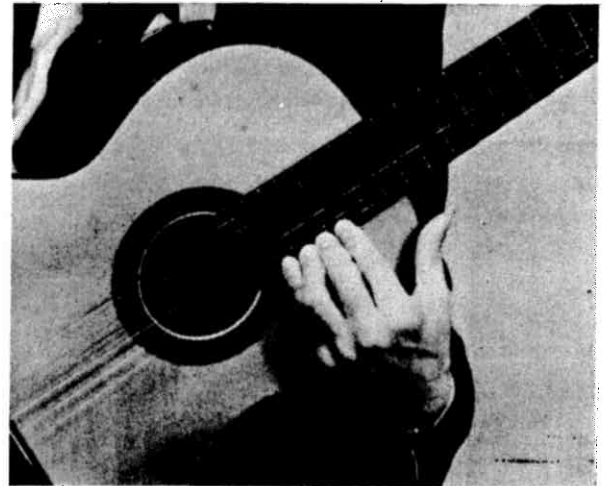
неправилно

Палецът променя своето място при свирене във високите позиции — от XII позиция нагоре той постепенно изменя първоначалното си положение, като се плъзга без да се отдели от грифа. За опора служи страничният ръб на грифа. (фиг. 13).

фиг. 13

правилно

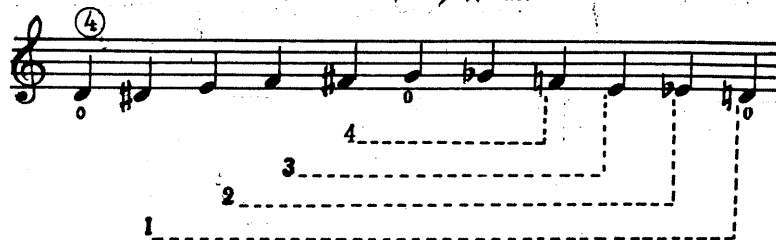
фиг. 14

неправилно

Допирането на дланта до грифа е неправилно.

При свирене трябва особено да се внимава за задържането на пръстите (напр. 2...), за едновременно поставяне на двата пръста върху струната (напр. 3 2), или на три пръста (3 2 1) и т. н.

Изобщо, когато движението е във възходяща посока, пръстите се поставят на струните и остават да лежат на местата си, а когато е в низходяща — последователно се повдигат.

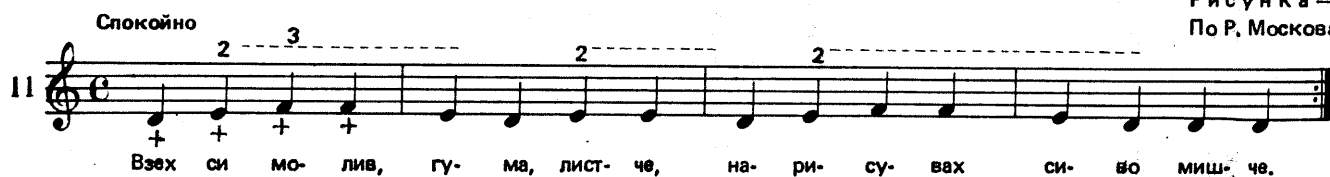
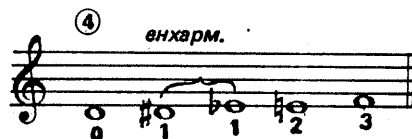

СВИРЕНЕ В I ПОЗИЦИЯ

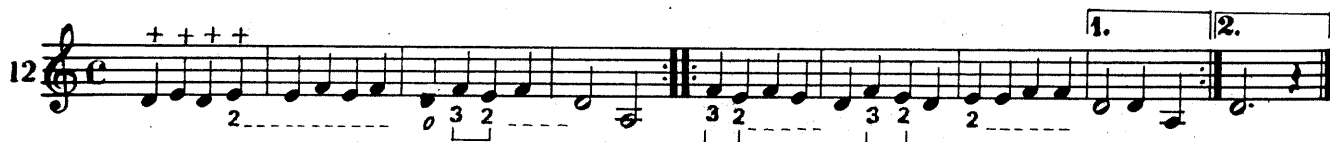
Сигурното познаване на I позиция е предпоставка за правилно ориентиране върху целия гриф.
В традицията на концертната китара, I позиция играе важна роля за плътна звучност в използването на празните струни.

Свирене на ④ и ⑤ струна с палец (*p*)
та на ② и ① струна

Рисунка —
По Р. Москва

14

15

16

Мартеници
Й. Колев

17 *Умерено*
1. 2.

18

19

5

20 *simile*

21 *simile*

* При малки деца с упражненията № 18, 19, да се подходи внимателно! Такива комбинации с алтерации, целен развиване на бързо музикално мислене, ще срещаме в последствие често. Не навсякъде е означена пръстовката с цел да не се получава механично свирене. Тя е показана в началото на упражненията и не бива да се изменя особено в началния етап на обучение. При срещане на много голяма трудност при изучаване на упражненията, пръстовката може да се напише от преподавателя.

22 **Подвижно**

Сне- жец ва- ли, сне- жец ва- ли, дош- ла е зи- ма пак и къ- щи- те, и
къ- щи- те са спух- кав бял кал- пак. Тан- цу- вай ти, тан- цу- вай ти, при-
я- те- лю сне- жец, по- кри- вай пак, по- кри- вай пак тре- ва и жълт ли- стец.

Премени се гората
Народна песен

23 **Умерено**

Пре- ме- ни се го- ра, мил- на ми го- ро,
пре- ме- ни, на гиз- ди, мил- на ми ма- ле.

1. 2.

Зима
Л. Лесичкова

25 **Умерено**

Кой ли от не- бе- то пух е раз- пи- лял, скри- то е по- ле- то под сне- же- ца бял.

26

27

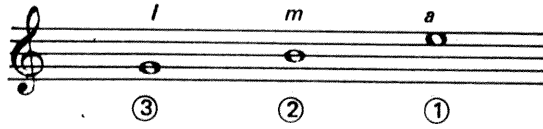
*За да не се накъсва мелодичната линия при преместването на даден пръст на лявата ръка от една струна на друга, в практиката се използва винаги, когато е възможно, съседния свободен пръст.

Забележка: Акомпаниментът на хармонизираните песни, да се изпълнява *ad libitum* от преподавателя.

Свирене с „удар“ (р) и с „дърпане“ (i)
та на ② и ① струни

Палецът свири с „удар“, а „дърпането“ е леко, като пръстът се прегъва главно във втората и по-малко в първата фаланга. Движението на ставата, свързваща пръста с дланта, трябва да е незабележимо. Пръстът да свири с възможно най-малко отклонение от струните.

„Дърпането“ с та се осъществява по същия начин.
Първоначално „дърпането“ да става само на празни струни (g, h, e').

28

l i i i i i simile

29

i i simile

30

Бързичко

Прела баба –
по М. Кочев

31

Пре- ла ба- ба, пре- ла ба- ба три не- де- _{+2 ли,}

та из- пре- ла две къ- де- _{+2 ли,}

32

Musical staff with notes and fingerings. Includes a '+' sign and a dashed line.

33 *simile*

Musical staff 33 with notes and fingerings. Includes a '+' sign and a dashed line.

Musical staff with notes and fingerings. Includes a '+' sign and a dashed line.

По немска народна песен

34

Musical staff 34 with notes and fingerings. Includes a '+' sign and a dashed line.

simile

Musical staff with notes and fingerings. Includes a '+' sign and a dashed line.

35 *simile*

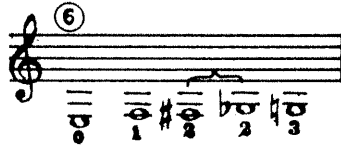
Musical staff 35 with notes and fingerings. Includes a '+' sign and a dashed line.

Musical staff with notes and fingerings. Includes a '+' sign and a dashed line.

Musical staff with notes and fingerings. Includes a '+' sign and a dashed line.

Свирене на ⑥ струна с *рт*

a на ① струна

36 *simile*

Подвижно

Хорце – Народна песен

37 *m simile*

Спокойно

Лазарска народна песен

39

Ла-лен-це се лю-ле-е

на зе-ле-на ли-ва-да, ва-да.

40 *m + m simile*

Musical notation for system 40, first staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3' and '1' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest.

Musical notation for system 40, second staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3', '1', '3', '2', '3', '4' indicated below the notes.

Спокойно

Чудо ли е станало – Народна песен

41 *m + m simile*

Musical notation for system 41, first staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3', '1', '3', '2', '3', '4' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest.

Да- не- ле, зго- ва- рят се, брай- но ле,

Musical notation for system 41, second staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3', '1', '3', '2', '3', '4' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest.

дур два бра- тя. Да- не- ле, да мой

Musical notation for system 41, third staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3', '1', '3', '2', '3', '4' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest.

Да- не, брай- но ле, мвй- ко ла- де- ле.

42 *m + m + m simile*

Musical notation for system 42, first staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3', '1', '3', '2', '3', '4' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest.

Musical notation for system 42, second staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3', '1', '3', '2', '3', '4' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest.

Народна песен от Тракия

43 *Подвижно m simile*

Musical notation for system 43, first staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3', '2', '3', '3' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest. The system ends with two first endings marked '1.' and '2.'.

44 *Умерено m simile*

Musical notation for system 44, first staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '2', '3', '2', '3', '3' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest.

По Д. Христов

Musical notation for system 44, second staff. Treble clef, 2/4 time signature. The staff contains a series of eighth and sixteenth notes with various accidentals. There are fingerings '3', '4', '2', '3', '2' indicated below the notes. A dashed line indicates a measure rest.

Свирене с *ра*
т лежи на 2 струна

a a simile

Маршово *a + a simile* „Тих бял Дунав“

45

Умерено *a a simile* Народна песен от Пловдивско

46

a simile

47

Moderato

48

По руска народна песен

Живо *c* *a* *sim.*

50

Гама ми минор (*e moll*)

(натурален вид)

Натуралната минорна гама има полутонове между II—III и V—VI степен.

simile

Варианти за упражнение с *pl*; *pm*; *pa*:

a) *simile*

The first staff of exercise a) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth and sixteenth notes, starting on G4 and ascending to D5. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes. The word *simile* is written above the staff.

b) *simile*

The first staff of exercise b) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes. The word *simile* is written above the staff.

b) *simile*

The second staff of exercise b) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes. The word *simile* is written above the staff.

The third staff of exercise b) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes.

2) *simile*

The first staff of exercise 2) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes. The word *simile* is written above the staff.

The second staff of exercise 2) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes.

d) *simile*

The first staff of exercise d) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes. The word *simile* is written above the staff.

The second staff of exercise d) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes.

e) *simile*

The first staff of exercise e) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes. The word *simile* is written above the staff.

The second staff of exercise e) shows a melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, D5, C5, B4, A4, G4. The accompaniment in the bass clef consists of quarter notes: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5. There are four '+' signs under the first four bass notes.

Свирене с *rit*
а на ① струна

51

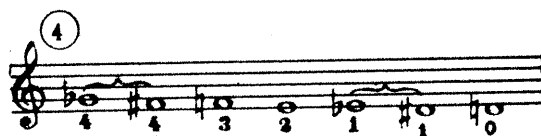
i m i m simile

52

i m i m

Свирене с четвърти пръст на лявата ръка
на (4) и (5) струна с палеца (р)

та на (2) и (1) струна

Миксолидийски лад

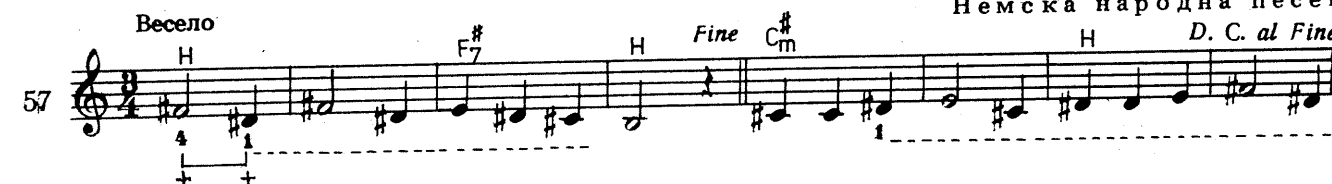

Фригийски лад

Весело

Немска народна песен

Миксолидийски лад

58

Умерено

Народна песен

59

Миксолидийски лад

60

Лидийски лад

61

Маршово

62

Свирене с рѣа

63 *m a m a* *stirle*

64

Свирене с четвърти пръст на лявата ръка на ⑥ струна с палеца (p)

⑥

4 4 3 2 #2 #2 1 0

Лидийски лад

sim.

65

2 4 1 2 4

2 1 2 1 4 2 4

66

2

Кулка

Хороводно

Народна песен от Видинско

67

+

Фригийски лад

68

1 2 4 4 1 4 1

4 2 1

Живо 1.

69

2.

3.

Миксолидийски лад

70

От как се е зора зазорила

Бавничко

Народна песен

71

От как се е ми-ла мо-я май-но ле зо-ра за-зо-

ри-ла ми-ла мо-я май-но ле зо-ра за-зо-ри-ла.

72

* Канонът е имитационно-контрапунктично построение, при което дадена мелодия, преди да бъде проведена цялостно от началния глас, се имитира последователно от останалите гласове, които я подемат и провеждат изцяло. Според броя на гласовете канонът бива двугласен, тригласен, четиригласен и многогласен, а според начина на имитация — прав и противоположен.

Гама ми минор (*e moll*)

(хармоничен вид)

Хармоничният минор има полутонове между II—III и VII—I степен, а увеличена секунда между VI—VII степен.

Варианти за упражнение:

a) *i m i m simile*

b) *m a m a simile*

c) *i m i i m i simile*

e) *m a m m a m simile*

При упражняването на гами е добре да се използват и всички варианти на работа, посочени при предишните тоналности. Това важи и за овладяването на тоналностите, които ще последват.

Свирене с *pima*

73 *i m a i m a simile*

74

This section of the musical score contains measures 74 through 83. It is written for a single melodic line on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked *Allegretto* (*allegretto*). The time signature changes from 2/4 to 3/4, then to 4/4, and finally to 3/2. The melody is characterized by eighth-note patterns and includes several triplets. Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3. Some notes have a '+' sign above them, possibly indicating an accent or breath mark. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

75

This section of the musical score contains measures 84 through 88. It continues the melodic line from the previous section. The tempo remains *Allegretto* (*allegretto*). The time signature is 3/2. The melody features eighth-note patterns and includes a triplet. Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3. Some notes have a '+' sign above them. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

76

УПРАЖНЕНИЯ ЗА ЛЯВАТА РЪКА

Добре е упражненията за лявата ръка да започнат в по-горните позиции (напр. на V позиция, със същата пръстовка), като се използва каподасто *. Постепенно да се слиза до I позиция.

При възходящо движение пръстите да се нареждат последователно, без да се вдигат (да се задържат винаги, когато това е възможно), а при низходящо — да се поставят едновременно и да се вдигат последователно. Да не се допуска прекомерно натискане и стягане в китката, което пречи за развиване на бързина.

В началото упражненията да се свирят само с палеца (*p*) на дясната ръка.

Упражненията да се свирят всекидневно (като подготвителен процес преди работа).

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

* Пръст се поставя и задържа върху струната. Свърят се само осмините.

Гама ми минор (*e moll*)

(мелодичен вид)

При мелодичния минор във възходяща посока VI и VII степен са повишени. В низходяща посока мелодичният минор се изпълнява като натурален.

a)

3)

e)

z)

Allegretto

Пей, пей, пей — Л. Прима

91

Em H₇ Em H₇ Em H₇ Em H₇ Em H₇

Fine

Em H₇ Em Am H₇ Em G D₇ G D₇

D.C. al Fine

Am D₇ G D₇ G D₇ D₀ D₇ G H₇

a)

И т.н.

b)

И т.н.

a)

И т.н.

2)

И т.н.

d)

И т.н.

e)

И т.н.

Свирене с редуващи се пръсти

(свирене с „удар“)

Добре е палецът да се постави на ⑤ или на ⑥ струна (фиг. 4), приблизително по средата на резонаторния отвор и да служи като опора, но без натиск. Преди „удара“ 2-ри пръст се намира пред ③ струна, а след „удара“ остава да лежи на ④, докато трае „ударът“ с 1-ви пръст на ③ струна. За нанасянето на „самия удар“ пръстите трябва да се придвижват енергично и да правят възможно най-малко отклонение от струните. Редуването на „ударите“ трябва да е ритмично. Погрешно е „ударът“ да става с голям замах. Силата трябва да идва от самите пръсти, т. е. пръстите се привеждат в активно движение само от ставите, без участие на ръката и китката. Рамото, ръката над и под лакътя трябва да са спокойни, да няма напрежение.

С трети пръст (*a*) се свири по същия начин, но за предпочитане е упражненията с него да започнат след усвояване на *m*. Третият пръст трябва да се упражнява в различни комбинации с другите два пръста, защото е по-трудно подвижен от тях и нарушава ритъма. Най-често допускана грешка при свирене с трети пръст е големият замах.

Принцип е два последователни тона да не се извличат с един и същи пръст, а винаги с редуващи се пръсти. Има, разбира се, и изключения.

Свирене с редуващи се пръсти на празни струни

p лежи на ⑤ струна

92

93

94

Канон

I китарата

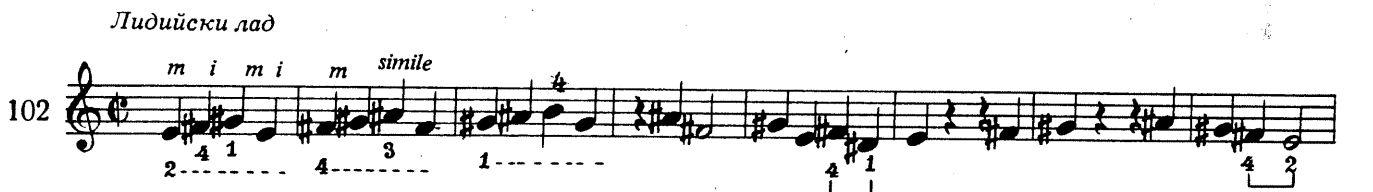
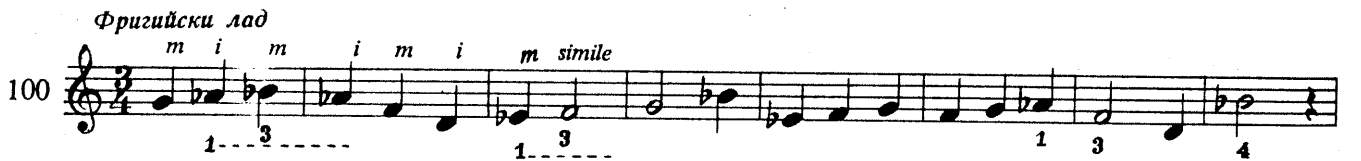
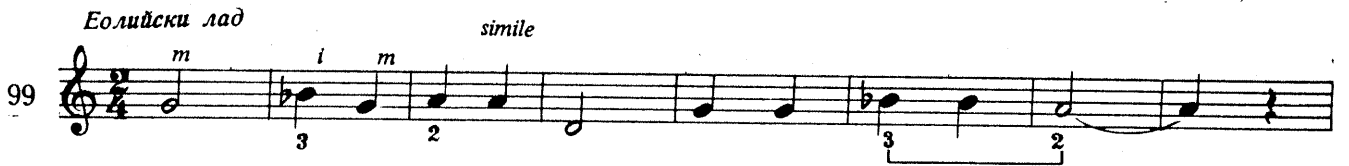
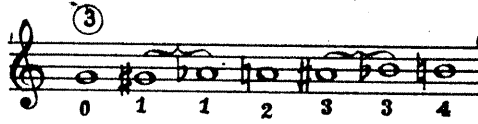
95

II китарата

96

97

Свирене на ③, ② и ① струна
p на ⑤ или ⑥ струна

Дорийски лад

Хороводно

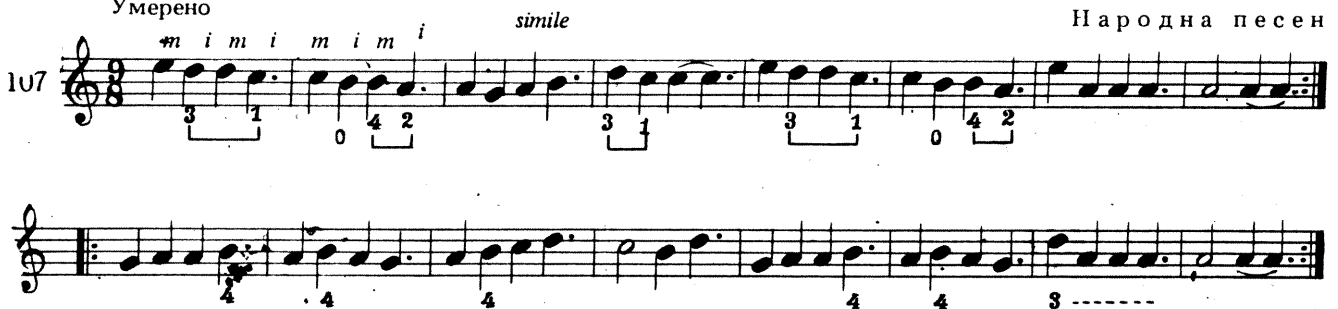
Подвижно

Еолийски лад

Умерено

Искам да държа ръката ти -
Дж. Ленън, П. Макарти

Moderato

108 *m i m i m i m simile*

Chords: C, G7, Am, Em, F, G7, Am, F, G7, C, C, Gm7, C7, Dm, Gm7, C7, F, G7, F, G7, F, G7, F, C.

Measure numbers: 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114.

Tempo: Moderato

Performance markings: *simile*, *D.S. al*

Еолийски лад

109 *m i m i m i m simile*

Chords: F, G7, F, G7, F, G7, F, G7, F, C.

Measure numbers: 109, 110, 111, 112, 113, 114.

Tempo: Moderato

Дорийски лад

110 *m i m i m i m simile*

Chords: F, G7, F, G7, F, G7, F, C.

Measure numbers: 110, 111, 112, 113, 114.

Tempo: Moderato

Заб. При нотирането на песните — „Искам да държа ръката ти“, „Нямам отговор“ и „Вчера“ синкопите умишлено си избегнати

Moderato

Нямам отговор -
Дж. Ленън, П. Маккартни

111 *i m i m i m i m i m i m simile*

C D7 G

C D7 G Em Hm C

Hm C D7 G

G H7 E Am C

1. 2. *D.S. al*

G G Em Hm Em

Болгийски лад

112 *m i m i m i simile*

2 4 4 4 2 3 1

3 1 2 4 4 2 3 1

Живо

Б. Кочев
(1901-1958)

113 *m i m i m i m i simile*

4 4 4

3 1 4 3 1

Живо

Латвийска полка

114 *mi mi mi stnik.*

Fine

D. C. al Fine

①

Фригийски лад

115 *mi mi mi simile*

Спокойно

Рече мама да ме жени
Народна песен от Самоковско

116 *mi mi mi simile*

Дорийски лад

117 *mi mi*

Когато бях овчарче

118 *т i т simile*

I китара
II китара

Ко-га-то бях ов-чар-че и ов-ци-те па-сях бях

мно-го бла-го да-рен ма-кар и си-ро-мах. бях мах.

1. 2.

Вчера—

Дж. Ленън, П. Макартни

119 *Moderato т i т*

F Em7 A7 Dm Dm7 Bb C7

Fine

F C Dm7 G7 Bb F Em7 A7 Dm C Bb Dm

1. 2. *D.C. al Fine*

Gm C7 F Gm C7 F

Дорийски лад

120 *т i т*

4 2 4 2

Хороводно

Хр. Найденов

121 *т i т simile*

Н Е Н

Раз-ли-сти-ла сей го-ри-ца вър-ше ви-со-ко
лю-ле-е. Хей го-лю-ле-е хей пе-е.

F# N F#

122 Подвижно *mi mi mi mi* simile Дайчово хоро

123 Миксолидийски лад

124 Подвижно simile Народна песен

Ди- мо ле, Ди- мо, Ди- мит- ре пти- чен- це пе- е в гра- ди- на

в гра- дин- ка кит- на мо- мин- ска под кло- ни крех- ки зе- ле- ни.

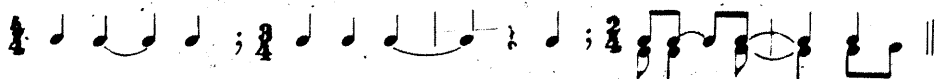
125 *mi mi mi mi* simile

Пентатоника — диатонична система от пет тона, които могат да се наредят на чисти квинти един от друг. Пентатоничните звукореди са лишени от доминантово напрежение, което се обяснява с липсата на полутонове.

126 Бързико simile Народна песен

Синкоп

Синкопът е ритмична фигура, получена в резултат на това, че тон, встъпил на слаб метричен момент, е продължил да звучи в следващия силен. Така се премества акцентът от силен метричен момент върху предишния слаб.

Синкопите могат да бъдат симетрични, несиметрични, разширени, верижни.

Allegretto

Чешки танц

127

m i m i m i m simile

C G₇ G C

A_m D_m G₇ C

G₇ C

Brightly

Цялата ми обич —
Дж. Ленън, П. Макартни

128

m i m i m simile

G_m C₇ F D_m B^b G_m E^b

G_m C₇ F D_m B^b C₇ F

D_m A₇ A₅₊ F F

Умерено

Чешка полка

129

i m i m i m simile

G A_m D₇ G D₇ G

C E_m A_m

D₇ G E_m A_m D₇ G

Moderato

Нощ след тежък ден -
Дж. Ленън, П. Макартни

130 *l m l sfz m l m simile*

C F C B^b C F C B^b C F G₇ C F₇ C C E_m A_m E_m C A_m D_m G₇ C F₇ C F C F₇ C F C F₉ B^b C

Хей Джуд -
Дж. Ленън, П. Макартни

131 *Slow m sfz l m l m l simile*

F C C₇ F B^b F F₇ B^b G_{m7} C₇ F F₇ C₇

Свирене поп аргуандо с р и с і (т, а)

132 *i i i simile*

133 *i i i i simile*

134 *Умерено т 4 т т sim. Народна песен.*

Гай- да сви- ри сред се- ло- то тю да се не

ви- ди ду-ду-ду ду-ду-ду ду-ду-ду ду-ду

135 *Живо а а а sim. Народна песен*

136 *i m a simile Кънтри модел*

ви- ди ду-ду-ду ду-ду-ду ду-ду-ду ду-ду

ви- ди ду-ду-ду ду-ду-ду ду-ду-ду ду-ду

ви- ди ду-ду-ду ду-ду-ду ду-ду-ду ду-ду

137 *smile*

Варианты: *trp; rtr; ara; rap; mpl; mpl.*
 Andantino

Е т ю д - Ф. Карули
 (1770-1841)

138 *mi im a smile*

Fine

D. C. al Fine

Свирене с *mi, ram*

1. *p* „дърпа“, *mi* или *am* „удрят“

2. *p* свири с „удар“, *mi* или *am* „дърпат“

139

mi mi simile

Fine

D. C. al Fine

140

a 3 m a 2 m sim. 3 1

4 2 m i m i 3 2 4 3 4 3

1 3 1 4 3

141

+ mi mi sim. 4 3

2 3 1

i m a *a m a m* *sim.*

142 Спокойно *Am* *smile* Б л у с

Dm *Am* *E7*

Dm *Am* *E7* *Am*

Варианты:

a) m m smile *б) a a smile* *в) i m smile* *г) m a smile*

143 Allegretto *mf*

Е т ю д - Д. Агуадо
(1784-1849)

f

Варианты

a) *i m i i m i* б) *m a m m a m*

144

m i m i m simile

Марш *m i * * **

СВИРЕНЕ НА ДВУГЛАС

При свирене на китара има два начина за свирене на двуглас: на съседни и на несъседни струни.

СВИРЕНЕ НА НЕСЪСЕДНИ СТРУНИ

1. Палецът свири с „удар“ (*apoyando*), а другите пръсти с „дърпане“ (*tirando*). „Ударът“ и „дърпането“ трябва да се изпълняват едновременно. След „удар“ палецът остава да лежи на съседната струна, докато започне подготовка за нов „удар“. „Дърпането“ е към дланта.

2. Палецът свири с „дърпане“, а другите пръсти с „удар“.

3. Звукоизличанието и в двата гласа се осъществява само с „дърпане“ (*tirando*).

Упражненията, които следват да се свирят в началото с палец и само един пръст, а след това с редуващи се пръсти (*mi, im, ma, am, ia, ai*).

* Заб. При свирене на двуглас става дума за начин на интерпретация, а не само за хармоничен двуглас.

Варианти за упражнение: а) *m p*; б) *i p*; в) *a p*; г) *m i p p*; д) *i m p p* и т. н.

Блус

Немска народна песен

150 Спокойно *m i* 2 3 2 3 2

Немски народен танц

151 Умерено *m i m* 4 2 4 1 2 1 2 4 2 2

Самба

152 Спокойно *m i m i m* 4 1 1 1 1

Немски народен танц

153 Подвижно *m i m* 4 1 4 1 1 1

Етюд - Ф. Сор (1778-1839)

154 Allegretto *m i m i m i m simile* Fine

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

D. C. al Fine

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

155 *m i m i m i* *strile* *Menuet* *

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

p *f*

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

p *f*

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

p

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

156 *i m i m i m i* *strile* *Гигуе* *

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

Fine

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

2

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

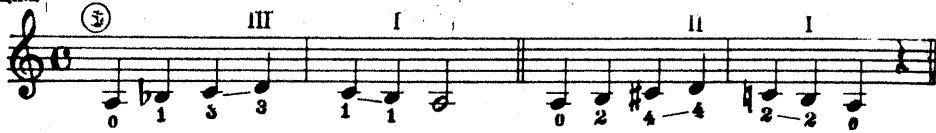
D. C. al Fine

Musical staff with treble clef, 2/4 time signature, and various notes and rests.

СМЯНА НА ПОЗИЦИЯ

Под смяна на позиция се разбира прехода от една позиция в друга. Смяната трябва да се извършва слухово незабележимо. Използват се три основни начина:

1. Директна смяна — последно свирещият пръст се плъзга по струната без да я натиска, до следващия тон от новата позиция.

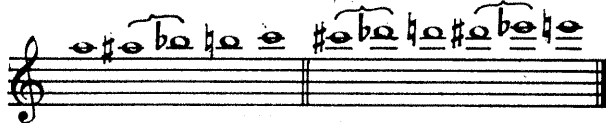
2. Индиректна смяна — когато в новата позиция трябва да се свири с друг пръст, то този с който сме свирели последно, се придвижва до новата позиция и тогава се натиска с другия пръст. Трябва да се осигури леко застъпване, за да не се получи накъсване на фразата (*portare la voce* — исп.).

3. Смяна със скок, при използването на празна струна.

Пръстите трябва да падат точно на местата си. Да не се допуска празнота преди и след скока.

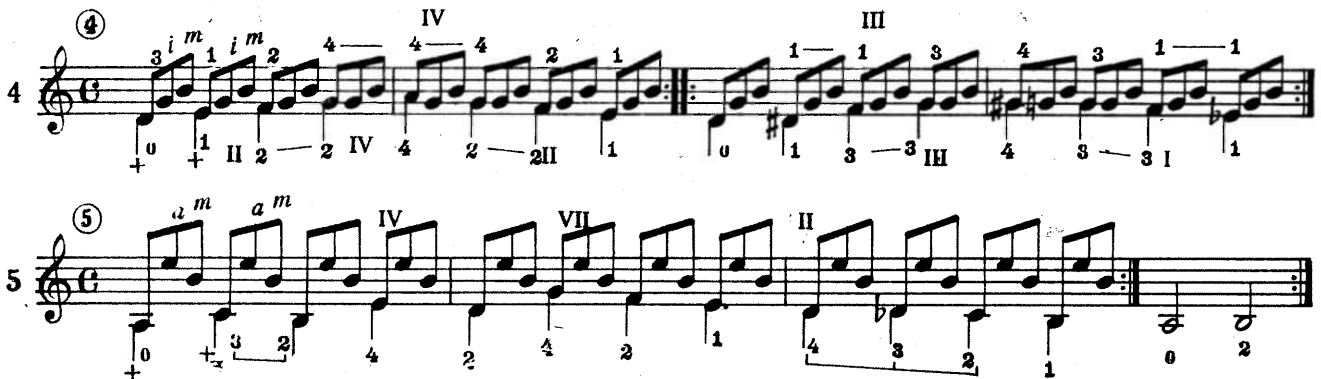

и т. н.

В някои случаи, без да има смяна на позицията се практикува „разтягане“ на даден пръст (напр. 4-ти или 1-ви) на по-горно или по-долно прагче (вж. фиг. 16).

Примерите да се упражняват на всички струни с *mi*; *ai*; *ma*; *im*; *ia*; *am*, а на ⑥, ⑤ и ④ струна и с палец (*p*).

6.

Примерите №№ 4, 5 са предназначени за упражнения върху една струна.

7.

*Дребните ноти (♩) не се изпълняват, те само показват докъде се придвижват пръстите.

Нека да бъде: -Дж. Ленън, П. Макартни

8.

Гама до мажор (C dur)

II m i m i simile V

Гама ла минор (a moll)

Натурален вид VII X XIV

II i m l m 1 2 4 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 2 4 2 4

Хармоничен вид XIV

II m a m a VI IX X XIV

Мелодичен вид X XIV X

II i a i a VI IX X XIV X

Заб.: В някои случаи, при работа с малки деца, гамите (и тези които ще последват) могат да се изпълняват в две октави. (Вж стр. 93)

Варианти за упражнения в мажор и минор:

a) m i m i m simile б) m a m a m simile в) i a i a i simile

г) m i m i m i simile д) m a m i m a m i simile

СВИРЕНЕ НА СЪСЕДНИ СТРУНИ

1. Палецът (*p*) лежи, например на ⑤ струна, а комбинация от *i*, *m* и *a* „дърпат“. „Дърпането“ става в посока на дланта с възможно най-малко отклоняване от струните.

2. Долният глас се изпълнява от палеца (*p*), а горният с комбинация от *ima* или с редуващи се пръсти. Пръстите трябва да се разминават плавно, като китката остава спокойна. Звукоизвличането се получава чрез „дърпане“.

И при двата варианта на изпълнение звукоизвличането се осъществява само с *tirando*.

9 *m i m i' simile*

10 *Умерено m i m 3 i m 1 i sim* Народна песен

11 *Подвижно* Немска народна песен

12 *Andante* Ф. Соп

Andante

Ф. Карули

13

m i m i

m *p*

Fine

D.C. al Fine

* В оригинала този такт е с многогласен акорд —

14

III V VI V I II III

3-3-3-3 2-2 2 2 2-2-2 3-3-3

15

Andante

Ф. Соп

m i m i

16

Allegretto

Ф. Карули

Fine

D.C. al Fine

i m i m i

Гама сол мажор (G dur)

II *m i m i simile* V VIII XII
 3 1 3 1 3 4 1 3 1 3 1 3 4 3

II *m i m i simile*
 1 1 1 1 0

III *m i m i simile*
 1 4 1 3 1 2 3 3 3 3

m i m i simile

Да се упражнява още с:
imimim || ататат || ita || ati
p p || p p || p p

Варианти за упражнения в мажор и минор:

а) *i t i m a t simile*

Да се упражнява и с: *m i t a t a*
a m a t i m

б) *i t a t simile*

Да се упражнява и с: *a t i t*

в) *m i m i simile*

г) *a m i m a m i m simile*

Да се упражнява и с: *i t a t || m i t a*
p p

д) *a m i a m i simile*

Да се упражнява и с: *i t a*
p

Забележка: Паралелната тоналност ми минор (*e mol*) може да се изпълнява вече в три октави (вж. стр. 25 и 93).

Грациозно Менует — Анна Магдалена — Бах

17

mf *p* *mp* *f*

Спокойно Кънтри модел

18

m *smile*

Andante Д. Агуадо

19

p *cresc.* *decresc.*

Акорди

Съзвучие от три или повече тона, които са подредени или могат да бъдат подредени на интервал терца, се нарича **акорд**.

Според броя на тоновете, които включват, акордите биват: тризвучия (от три тона), четиризвучия (от четири тона), петзвучия (от пет тона) и т. н.

Тоновете, от които са изградени акордите, имат следните наименования:

основен тон — тонът, върху който е построен акордът по терци;

терцов тон — който отстои на терца над основния;

квинтов тон — който отстои на квинта над основния;

септимов тон (при четиризвучията) — който отстои на интервал септима от основния.

В зависимост от хармоническото положение на акордите, т. е. от тона, който е в най-долния глас, тризвучията биват квинтакорди, сектакорди и квартсектакорди, а четиризвучията — септакорди, квинтсектакорди, терцкварткорди и секундакорди.

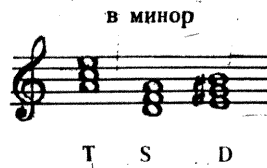

Тризвучията се делят на консонантни и дисонантни:

а) консонантните тризвучия се делят на големи или мажорни, състоящи се от голяма терца и чиста квинта, и малки или минорни, състоящи се от малка терца и чиста квинта.

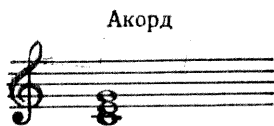
б) дисонантните тризвучия се делят на увеличени и умалени.

От тризвучията на мажорните и минорните гами не всички са еднакви по значение. Най-голямо ладово характеризиращо значение имат тризвучията на I, IV и V степен.

Тризвучието на I степен се нарича *тоническо* и се бележи с *T*. Тризвучието на IV степен се нарича *субдоминантово* — *S*, а това на V степен — *доминантово* *D*. Тризвучията върху останалите степени са второстепенни.

Когато тоновете на един акорд се изпълняват последователно, а не едновременно, той се нарича *арпежиран* (разложен).

За китара арпежиран акорд (*arpeggio* — ит.) се отбелязва и се изпълнява:

а) с равномерно плъзгане на един от пръстите *pit*, или *a* с вътрешната част на нокътя.

б) при липса на означение с кой пръст да стане изпълнението, най-ниските тонове се свирят с палеца (*p*), а останалите с *ima*.

Използват се и различни пръстови комбинации.

СВИРЕНЕ НА ТРИГЛАС

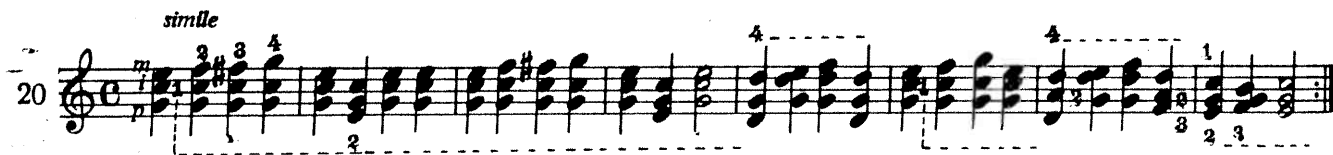
При свиренето на триглас важат същите принципи, както и при двуглас.

1. Долният глас се свири с палец (*p*), а другите два гласа — комбинация от *i*, *m* и *a*.

При този начин на звукоизвличане се използват различните варианти за свирене на съседни и несъседни струни (Вж. стр. 54 и 60).

2. И трите гласа се свирят с „дърпане“ от *ima*.

Добре е дясната ръка да се упражнява със следната пръстовка *pit, pta, pia* и *ima*.

Упражнява се огце с *pta; pia*

Упражнява се с *p* *m* само на ⑥ струна.

Заб. Принципът на звукоизвличане при тригласни и многогласни акорди е един и същ, затова в следващите етюди и пиеси има и многогласни акорди.

Moderato

Валс - Ф. Карули

23

24

25

26

27

28

Andante

Ф. Соп

24

25

26

27

28

* В оригинала тези тактове са с форшлаг -

Allegretto

А. Иванов-Крамской
(род. 1912 г.)

25

Andante

Тема — М. Каркиси

26

Moderato

Д. Алымов

27

Andante

28

mf

cresc.

mf

cresc.

mf

p

mf

p

А. Дьябелли оп. 39
(1781-1858)

Vivace

29

p

f

p

f

ff

p

f

Гама ре мажор (D dur)

IV *l m i m* VII 1 3 1 3 1 2 4 1 3 4 3

Варианти за упражнение:

a) *m a simile* б) *a m simile* в) *a i simile* г) *i m simile* д) *i a simile*

Гама си минор (h moll)

Натурален вид

II *m i m i* VII 1 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 VII XII 2 4 1 3 4 1 3 4

Хармоничен вид

II *m a m a* VII 1 2 4 1 2 4 1 2 4 1 3 4 VII XII 1 3 4 1 3 4

Мелодичен вид

II *l a i a* VI IX 1 3 4 1 3 1 3 4 1 3 4 VII XII 1 3 4 1 3 4 XVI

Варианти за упражнения в мажор и минор:

a) *m i m i m i m i m i* б) *m a m a m a m a m a* в) *l a l a l a l a*

Allegretto

30

Умерено

Народна песна

31

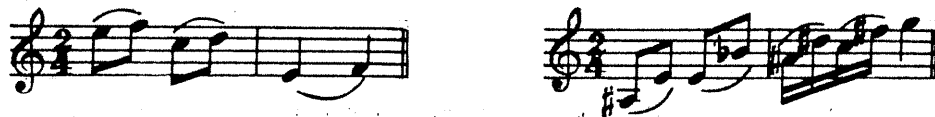
О, Сузана - С. Фостер

32

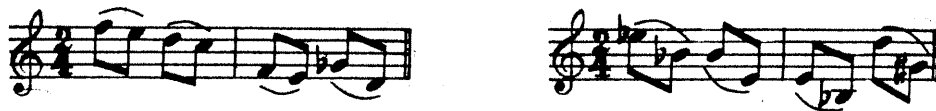
ЛЕГАТО

Legato (*legato* — ит.) е свързано изпълнение на тонове с различни височини. При свиренето на китара има два начина за изпълнение на легато.

Когато движението на тоновото последование е възходящо, първият тон се извлича от дясната ръка, а вторият и следващите — с енергичен удар на съответните пръсти на лявата ръка, без участието на дясната. Важно условие за получаване на хубаво легато е пръстите да падат енергично, но без излишен замах, точно до металните прегради.

При низходящо движение на тоновете върху една струна, първият, по-високият тон се извлича с дясната ръка, а останалите — чрез дърпане със съответните пръсти на лявата ръка, без стягане на китката. Желаният тон трябва да бъде предварително натиснат.

При свирене на легато в низходяща посока върху две съседни струни, първият тон се извлича с дясната ръка, а по-ниският, намиращ се на съседната струна — чрез удар на съответния пръст на лявата ръка. Пръстът на лявата ръка трябва да пада енергично до металната преграда, принуждавайки струната да звучи без участието на дясната ръка. По същия начин се изпълнява легато и във възходяща посока.

Легато може да се изпълнява и на две струни едновременно (№42).

Когато се свири легато не бива да зазвучават съседните струни!

В някои случаи легато може да се изпълнява и с леко плъзгащо движение на някои от пръстите (*p*, *i*, *m* или *a*)

Упражненията да се изпълняват на всички струни.

40

i m a m m a m l

1 3 2 4 3 1 4 2 :|| 1 3 2 4 3 2 1 4

41

m i m a m i m a m i m a

1 2 2 3 3 4 4 3 3 2 2 1 2 3 3 2 2 1

42

l m m m m m m m m m

1 1 2 2 3 3 4 4 3 3 2 2 1 1 2 3 4 3 2 1 2 3 4 3 2 1

Allegretto moderato

Φ. Cop

43

m i m i m i m i m i m i m i

mf *p*

p

rit. a tempo

p

p

f *p*

II

Allegretto

44

Глори халилуня

...

45

БАРЕ

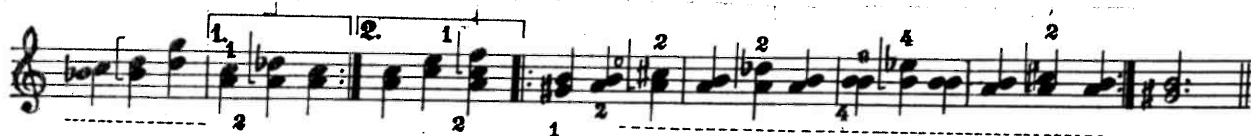
Баре (barré - фр.) е похват, при който един от пръстите на лявата ръка натиска повече от една струна. Има два вида баре — *малко* и *голямо*.

МАЛКО БАРЕ

Първоначално малкото баре трябва да се упражнява, като първият пръст се поставя както обикновено върху дадена струна, след което се пречупва в основата си така, че със своята вътрешна част, да притисне две или повече струни. Пръстът трябва да е успореден на металните прегради. Не трябва да се допуска изкривяване на лявата ръка. По същия начин се упражнява и с другите пръсти.

Упражненията с малко баре ще послужат като предварителна подготовка за изпълнението на голямо баре.

Andante

48

p *mf* *p* *mf* *p* *cresc.* *f*

Валс

Лендлер – А. Диавели

49

pp *f* *ff* *pp*

Гаме ла мажор (A dur)

Натурален вид

Гаме фа диез минор (f#moll)

Хармоничен вид

Мелодичен вид

Варианти за упражнения:

а) б) в)

г) д)

Пръстовка за упражнение:
rit. rta. rti. rat

е) ж)

Пръстовка за упражнение:
rati. rita

Allegretto

Φ. Κορ

50

p

Fine

D. C. al Fine

H. Kocre
(1806-1883)

Allegro

51

52

Fine

D.C. al Fine

53

Allegretto

Сицилиана — Д. Агуадо

mf

mp

Гама фа мажор (F dur)

l m l m
1 3 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4 7

V

⑥ ⑤ ④ ③ ② ①

Гама ре минор (d moll)

Натурален вид

V a t a t

VIII

⑤ ④ ③ ② ①

Хармоничен вид

V t a t a

VIII

⑥ ④ ③ ② ①

Мелодичен вид

V a l a l

IX

V

⑥ ④ ③ ② ① ② ③ ④ ⑤

Варианти за упражнения в мажор и минор:

a) *m i m i m i* 6) *i m i m i m*

b) *t a t a t a*

a) *i a l a l a*

Да се упражнява още с:

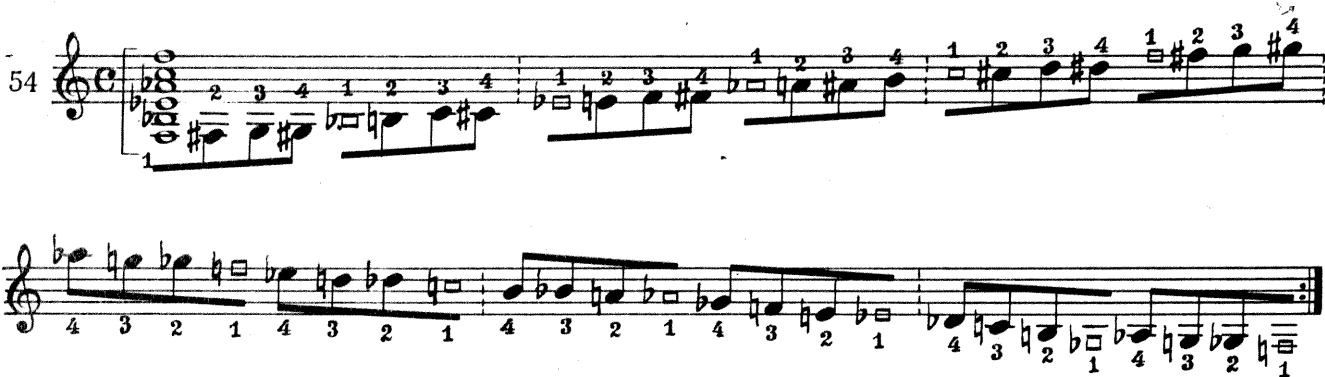
m i m i m i
l m l m l m
t a t a t a
a t a t a t
l a l a l a
a l a l a l

ГОЛЯМО БАРЕ

При голямо баре 1-ви пръст на лявата ръка лежи със своята вътрешна страна от ① до ⑥ струна успоредно на металните прегради (фиг. 9). Едно леко извиване (но не прегъване) на показалеца надясно (погледнато откъм свирещия) не е погрешно. Много е важно как лежи 1-ви пръст върху струните. Често допускана грешка е показалецът да се изкривява и да лежи върху металните прегради или да се поставя така, че струните да попадат между прегънките на фалангите и да не звучат добре. Независимо, че в началото се чувствава голямо мускулно напрежение в лявата ръка, при правилно упражнение то се преодолява. Абсолютно погрешно е поставянето на 2-ри пръст над 1-ви с цел подпомагане на натиска.

Правилното усвояване на малко и голямо баре ще подпомогне учащия се при акордовото музициране.

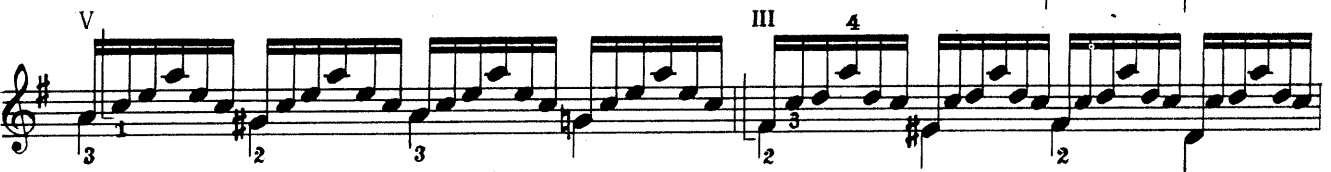
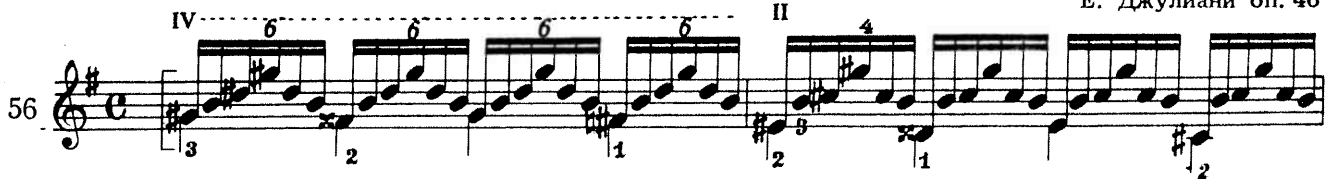

Пример № 54 да се упражнява, като се транспонира хроматично, отначало в горните позиции, а след това и в другите.

Прелюд
Е. Джулиани оп. 46

This page of musical notation is for guitar, written in G major (one sharp, F#). It consists of ten staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, primarily eighth and sixteenth notes, often beamed together. Fingerings are indicated by numbers 1-4 below the notes. Fret numbers are indicated by Roman numerals (I, II, III, IV, VII) above the notes. The music is written in a treble clef. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp. The notation includes various rhythmic patterns, primarily eighth and sixteenth notes, often beamed together. Fingerings are indicated by numbers 1-4 below the notes. Fret numbers are indicated by Roman numerals (I, II, III, IV, VII) above the notes. The music is written in a treble clef. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp. The notation includes various rhythmic patterns, primarily eighth and sixteenth notes, often beamed together. Fingerings are indicated by numbers 1-4 below the notes. Fret numbers are indicated by Roman numerals (I, II, III, IV, VII) above the notes. The music is written in a treble clef. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp.

Sostenuto

Д. Агуадо

58

58

II

II

II III II

III

I

Moderato

Валс — Н. Косте

59

Trio

Fine

D.C.

D.C. al Fine

Гама си бемол мажор (B \flat dur)

Handwritten musical notation for the B \flat major scale. The top staff shows the melodic line with fingerings (1-4) and positions (V, X, XV). The bottom staff shows the corresponding guitar fretboard with fret numbers (3, 4, 5) and fingerings (1, 2, 3, 4).

Гама сол минор (g moll)

Натурален вид

Handwritten musical notation for the natural G minor scale. The top staff shows the melodic line with fingerings and positions (VII, X, XII). The bottom staff shows the guitar fretboard with fret numbers and fingerings.

Хармоничен вид

Handwritten musical notation for the harmonic G minor scale. The top staff shows the melodic line with fingerings and positions (VII, X). The bottom staff shows the guitar fretboard with fret numbers and fingerings.

Мелодичен вид

Handwritten musical notation for the melodic G minor scale. The top staff shows the melodic line with fingerings and positions (VIII, XII). The bottom staff shows the guitar fretboard with fret numbers and fingerings.

Варианти за упражнения в мажор и минор:

Handwritten musical notation for two exercise variants. Variant a) is in major with notes i m i m simile. Variant б) is in minor with notes i m simile.

Да се упражнява още с:
pmi; pta; pam; pla; pai

Handwritten musical notation for an exercise variant with notes p i t a p i t a simile.

Да се упражнява и с:

pami || pim
ptat || pimi
pata

Спокойно

60

* или ' — лугт-пауза (дъх)

Allemande

Каролус Бокует

61

Andante

Ф. Сор
(Част от етюд № 1 оп. 29)

62

ВИБРАТО

Вибратото (vibrato — ит.) е леко вълнообразно колебание на тоновата височина, особено характерно за струнните инструменти.

На китара вибратото се изпълнява по следните начини:

1. Пръстът, с който натискаме струната, се залюлява заедно с предлакътната част на ръката, успоредно на грифа. При това движение палецът се отделя от шийката на грифа. Вибратото може да се изпълнява с всички пръсти на лявата ръка, като натискът върху струните трябва да е само от тежестта на самата ръка, без мускулна сила и напрежение.
2. Вибратото се постига само с люлеене на пръста, с който е притисната струната и с китката на лявата ръка, без участие на предлакътната ѝ част. В този случай палецът е леко допрян до шийката на грифа. Люлеенето на китката е успоредно на грифа.
3. Свиращият пръст измества неколкостранно, енергично струната встрани и в двете посоки, без да отпусне натиска. Прилага се предимно при китари с метални струни.

ГЛИСАНДО

Глисандо (glissando — ит.) е забавен преход между два тона, при което се явява леко, изразително плъзгане.

Глисандо при китара се изпълнява като притискащият струната пръст се плъзга по нея във възходяща или низходяща посока. Отбелязва се с чертичка, под или над която се пише *gliss.* Дясната ръка извлича само първия

тон, а крайният зазвучава сам или след удар, след спиране на движението (плъзгането) на лявата ръка. Не трябва да има отслабване на натиска на пръстите, за да не се спре преждевременно звученето. Глисандо може да се постига и при изпълнение на двуглас или многоглас.

ТЕХНИКА НА ЗАГЛУШАВАНЕ

Моментното спиране на звучене на тон или акорд при музицирането, наричаме *заглушаване*.

Техниката на заглушаване е много съществена при свиренето на китара, поради което тя трябва да се владее добре от изпълнителя. Най-лесният начин за заглушаване е, като отслабим натиска на лявата ръка върху струните и по този начин спрем тяхното звучене, но това не винаги е възможно. Друг често употребяван начин е заглушаване с палеца (*p*) на дясната ръка. Той може да заглуши както отделна струна, така и всички струни, като се постави върху тях. Заглушаването става без натиск. При свирене често се налага да заглушим дадена струна, без да нарушаваме движението на пръстите на дясната ръка. Тогава палецът (*p*) леко се накланя и допирателно струната, която желаем да заглушим в момента, в който се подготвя нов удар.

Заглушаване можем да получим и с меката задна част на дланта на дясната ръка.

Един не много лек, но добър начин за заглушаване е с пръстите на лявата ръка. При това положение пръстът, който трябва да заглуши съседната струна, се поставя леко наклонен или в момента на свирене се накланя към нея. При този начин може да се заглушава при двоен гриф или акорд.

СТАКАТО

Стакато (*staccato* — ит.) се нарича отсеченото кратко изпълнение на тоновете в мелодията. Означава се с точка под или над нотите.

Свиренето на стакато се постига чрез отслабване натиска на пръстите на лявата ръка след възпроизвеждане на тона, при което се спира звученето. Това трябва да става равномерно, за да не се получи удължаване или скъсяване на тоновете трайности. Където това не е възможно, се използва техника за заглушаване. При свирене на стакато пръстите не трябва да се отделят от струните. Необходимо е само отслабване на натиска, който трябва да е лек и ритмичен.

Дясната ръка може да звукоизвлича тоновете с *apoyando* и с *tirando*.

ПИЦИКАТО

Пицикато (*pizzicato* — ит.) на китара се изпълнява по два начина:

1. Меката част на дланта на дясната ръка се поставя леко върху струните, точно където е пръгчето на струнника. По този начин струните се заглушават и тонът се прекратява веднага след възпроизвеждането му. Струните не трябва да се натискат с дясната ръка, за да не се получи изкривяване на тона. Натискът трябва да е до толкова, колкото да преустанови звученето. Тоновите се извличат чрез „дърпане“ най-вече с палец (*p*) и показалец (*i*).

Лявата ръка свири по обичайния начин.

2. Пръстите на лявата ръка падат точно върху металните прегради, но не натискат съвсем плътно струните. По този начин тонът замира веднага след възпроизвеждането му. Начинът на изпълнение изисква продължителни упражнения, докато се изработи усет за силата с която пръстите трябва да натискат струните. Дясната ръка свири чрез „удар“ или „дърпане“ както обикновено.

Чешка народна песен

Бързичко

63

64 **Presto** *ff* ***

Х. Алберт
(1870-1950)

65 **Presto** V *smile*

1 3 1 2 4 1 3 4

66 **Оживено** Латвийски народен танц

Умерено Народна песен

67

Gm Tam. Cm Tam. Tam. Gm Fm Gm

*Тамбора ефект (*tambora* — исп.) се изпълнява с палеца на дясната ръка, който със страничната си (външна) част удря отсечено (рязко) струните точно върху долното мостче на струника. Бележи се с \downarrow *tam.* В определени случаи палецът (*p*) може да удря върху струните над грифа. Тамбора ефект може да се получи и с удар само върху ⑥ и ⑤ струна, които се кръстосват с пръстите на лявата ръка най-често между VII—IX позиция.

Ударите с дясната ръка трябва да бъдат кратки (отсечени)! По такъв начин могат да се изпълняват различни ритмични фигури, наподобяващи изпълнение на барабанче.

Бързичко Народна песен

68

Tam. Tam. Tam. Tam.

Умерено Полска полка

69

E H7 E E H7 E E

Умерено Народна песен

70

H Am H Am H Am H Em H Am H Tam. H

* Акордите зазвучават чрез „тамбора“ ефект само с палеца (*p*) на дясната ръка.

Гами в две октави

C dur

II 2 4 1 2 4 1 3 1 3 1 2 4 1 3 4 3
 VII 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1

a moll - хармоничен вид

V 1 3 4 1 3 4 2 3 IX 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 4 2 V 1 3 2 4 3 1 4 3 1
 V 1 3 4 1 3 4 2 4 IV 1 2 4 2 3 1 2 1 3 2 4 2 V 1-4 2 4 3 1 4 3 1

a moll - мелодичен вид

V 1 3 4 1 3 IX 1 3 4 1 2 4 1 3 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1
 V 1 3 4 1 3 4 1 2 4 1 3 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

G dur

II 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1
 II 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 1 3 1 3 4 3 1 3 1 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2

e moll - хармоничен вид

II 1 3 4 1 3 4 3 4 V 3 4 1 3 4 3 4 3 1 4 3 1 4 3 1 4 3 1
 VII 1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 3 4 3 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

e moll - мелодичен вид

II 1 3 4 1 3 1 3 1 V 1 3 4 1 VII 1 3 4 1 IX 1 3 4 2 V 4 3 1 4 3 1 3 1 4 3 1
 VII 1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 4 2 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

D dur

IV 2 4 1 2 4 1 3 1 VII 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 IV 3 1 3 1 4 2 1 4 2
 VII 4 1 3 4 1 4 1-1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1-1 4 1 4 3 1 4

f moll - хармоничен вид

II 1 3 4 1 3 4 2 3 VI 1 2 4 2 3 1 2 1 3 2 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1
 VII 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 4 2 3 1 2 1 3 2 4 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1

f moll - мелодичен вид

II 1 3 4 1 3 VI 1 3 4 1 2 4 2 II 4 1 2 4 2 1 4 2 1 3 4 3 1 4 3 1
 IV 4 1 2 4 1 3 3 4 1 2 4 2 4 1 2 1 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2 1 4

A dur

IV 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2

V 1 3 1 2 4 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 1

VIII

fis moll - хармоничен вид

IX 1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2-2 3 2-2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

IV 1 3 4 1 3 4 3 4 IX 1 2 4 1 2 3 4 3 2 1 4 2 1 4 3 4 3 1 4 3 1

XII IX IV

fis moll - мелодичен вид

IV 1 3 4 1 3 VI 3 4 2 3 2 4 # 1 3 4 2 4 4 3 1 4 3 1 2 4 3 1

VI 4 1 2 4 1 3 1 2 1 2 4 1 3-3 4 2-2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

IX XI VII IX IV

E dur

IV 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2

VI 2 4 1 2 4 1 3 1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2

IX VI

cis moll - хармоничен вид

IV 1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 3 4 3 IV 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

IX 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 4 2 3 1 2 1 3 2 4 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1

VI IX VIII IX

cis moll - мелодичен вид

IV 1 3 4 1 3 VIII 1 3 4 1 2 4 2 # 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

IX 1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 3 1 1 3 1 4 3 1 4 3 1

VIII IV VIII IX

H dur

VI 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2

VI 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 1 3 1 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1 4 2 1 4 2

XI VI

gis moll - хармоничен вид

IV 1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

VIII IV

gis moll - мелодичен вид

IV 1 3 4 1 3 VIII 1 3 4 1 2 4 1 3 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

VIII IV

F dur

VII 2 4 1 2 4 1 3 1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2

V. 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4

X VIII V VII

d moll - хармоничен вид

V 1 3 4 1 3 4 2 3 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

II 4 1 2 4 1 2 1 2 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 4 2 1 2 1 2 1 4 2 1 4

VII V IX V II

d moll - мелодичен вид

V 1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

VII 4 1 2 4 1 4 1 2 4 2 4 2 4 1 2 1 4 3 1 3 2 1 4 2 1 4 2 1 4

IX VI IX VIII VII

B^b dur

V 2 4 1 2 4 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 1 4 2 1 3 1 4 1 4 3 1 4

III 4 1 3 4 1 4 1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1 4 1 4 3 1 4

II III II III

g moll - хармоничен вид

III 1 3 4 1 3 4 2 3 VII 1 2 4 1 2 1 2 1 2 1 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

III

g moll - мелодичен вид

III 1 3 4 1 3 1 3 4 1 2 4 1 3 1 2 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4 3 1

VII III

Es dur

V 2 4 1 2 4 1 3 1 3 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 3 1 3 1 4 2 1 4 2

III 4 1 3 4 1 3 1 2 4 1 2 4 1 3 4 3 1 4 2 1 4 2 1 3 1 4 3 1 4

VIII VIII III V

c moll - хармоничен вид

III 1 3 4 1 3 4 2 3 VII 1 2 4 2 3 1 2 1 3 2 4 2 1 3 2 4 3 1 4 3 1

VIII 1 3 4 1 3 4 2 4 1 2 4 2 3 1 2 1 3 2 4 2 1 4 2 4 3 1 4 3 1

VII VIII III

c moll - мелодичен вид

III 1 3 4 1 3 VII 1 3 4 1 2 4 2 4 1 2 4 2 1 3 1 4 2 1 3 1 4 3 1

III

71

First line of musical notation for exercise 71, featuring a treble clef and a series of chords with fingerings 1, 2, 3, and 4. Dashed lines connect notes across measures.

Second line of musical notation for exercise 71, continuing the sequence of chords and fingerings.

Third line of musical notation for exercise 71, concluding the main sequence.

Варианты:

Four variants (a, б, в, г) of the exercise, showing different melodic lines and fingerings.

72

First line of musical notation for exercise 72, featuring a treble clef and chords with fingerings 1, 2, 3, and 4.

Second line of musical notation for exercise 72.

Third line of musical notation for exercise 72.

Fourth line of musical notation for exercise 72.

Варианты:

Two variants (a, б) of the exercise, showing different melodic lines and fingerings.

73

Варианты:

а) б) в)

74

Варианты:

а) б) в)

75

A musical staff in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). It contains a sequence of chords with fingerings: 1, 4, 4, 4, 4, 2, 2.

Варианты:

Three melodic variants labeled a), б), and в). Variant a) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. Variant б) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. Variant в) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5.

76

Musical staff with Roman numeral II. It contains a sequence of chords with fingerings: 1, 3, 3, 3, 3, 1, 2.

A musical staff with a sequence of chords and fingerings: 1, 1, 1, 3, 3, 1, 1.

A musical staff with a sequence of chords and fingerings: 3, 1, 1, 1, 1, 1, 1.

Варианты:

Three melodic variants labeled a), б), and в). Variant a) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. Variant б) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. Variant в) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5.

77

Musical staff with Roman numerals IV, II, III, I. It contains a sequence of chords with fingerings: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1.

A musical staff with a sequence of chords and fingerings: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1.

Musical staff with Roman numeral II. It contains a sequence of chords with fingerings: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1.

Варианты:

Three melodic variants labeled a), б), and в). Variant a) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. Variant б) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. Variant в) starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5.

78

Варианты:

а) б) в)

79

Варианты:

а) б) в)

80

Варианты:

а) б) в)

81

Варианты:

82

Варианты:

83

Варианты:

84

Варианты:

85

Варианты:

86

Варианты:

The image displays a musical score for Opus 39 by Anna Diabelli, consisting of measures 87 through 90. The score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). It features a complex texture of chords and arpeggios, with various fingerings and dynamics indicated. The notation includes many beamed notes and rests, creating a dense and intricate sound. The measures are numbered 87, 88, 89, and 90 at the beginning of their respective staves.

Забелџка: Да се исползуват всички начини, посочени при четиризвучия и каденти. Може да се комбинират.

Tango

91

VIII IV V VII V

IV V IV II IV II

IV V IV II IV II

IV V IV II IV II

IV V IV II IV II

IV V IV II IV II

IV V IV II IV II

IV V IV II IV II

IV V IV II IV II

IV V IV II IV II

D.S. al fine

Украшения (мелизми)

Къс и дълъг форшлаг

Късият форшлаг представлява краткотраен тон, който се изпълнява пред главния.

пише се:

изпълнява се:

Бележи се с дребна осмина нота с пресечено под наклон байраче, написано нагоре и се свързва с главната нота чрез легато.

При китарата, ако заедно с украсявания тон трябва да се изсвири и друг, по-нисък, то той и форшлагът се изпълняват едновременно, след което следва украсявания тон. По същия начин се изпълнява и форшлаг пред акорд.

пише се:

изпълнява се:

Дългият форшлаг се състои от тон, който се изпълнява за сметка на трайността на идващия след него главен тон. Бележи се с малка непресечена нота, с чертата нагоре.

Трайността на дългия форшлаг зависи от трайността на главния тон — поставен пред двуделна нотна стойност дългият форшлаг отнема половината от стойността на главния тон, а пред триделна нотна стойност — две трети.

пише се:

изпълнява се:

Двоен форшлаг и шлайфер

Двойният форшлаг и шлайферът са украшения, съставени от два и повече краткотрайни тона, които се изпълняват пред главния тон за сметка на неговата трайност или на трайността на предшестващия го. Бележат се с малки шеснайсетини ноти, свързани с украсявания тон чрез легато.

Двоен форшлаг: Шлайфер:

пише се:

изпълнява се:

Свободно

Народна песен

92

II G Em I Am D# G

Musical staff with chords (II, G, Em, I, Am, D#, G) and fingerings (1, 3, 2, 3, 1, 3, 2, 3, 1, 2).

Moderato

Вале
Ф. Тарера (1852-1909)

93 mf p.

Musical staff starting at measure 93 with dynamics *mf* and *p.* and fingerings (2, 0, II, 3, 4, 2, 1, 3, 4).

IX VII IV

Musical staff with dynamics *p.* and fingerings (1, 4, 3, 1, 4, 3, 1, 4, 3, 1, 4, 3, 1).

X a tempo poco cresc. sc.

Musical staff with dynamics *p.* and *f.*, and tempo marking *a tempo*. Includes the instruction *poco cresc. sc.*

VII V rit. VII a tempo

Musical staff with dynamics *p.* and tempo marking *a tempo*. Includes the instruction *rit.*

V ritac XI IX VII III IV IX

Musical staff with dynamics *mf* and *p.*. Includes the instruction *ritac*.

IX VII XI IX VII IV

Musical staff with dynamics *p.* and fingerings (1, 3, 4, 3, 4, 2, 1, 4, 2, 1, 3, 4, 3, 1, 2, 4).

IX VIII VII I

Musical staff with dynamics *p.* and tempo marking *rit.*. Includes the instruction *rit.*

Нахшлаг

Нахшлагът е украшение, съставено от един или повече краткотрайни тона, които се изпълняват след главния тон и за сметка на неговата трайност.

пише се:

изпълнява се:

Трилер (tr.)

Трилерът представлява бързо многократно редуване на главния тон с горния съседен с продължителност, съответстваща на стойността на главния тон.

пише се:

изпълнява се:

Свободно

Народна песен

94

E H7 E Am E

Ритмично

E A

Свободно

E H7 E H7 E

Марш

Й. С. Бах (1685-1750)

95

⑥ = D

mf cresc.

p

cresc.

ff

Умерено

Народна песен

96

mf Em D G Am

Em Am Em Am Em

Пралтрилер (~)

Пралтрилер се нарича украшението, съставено от бързата смяна на главния тон със съседния по-висок

По същия начин се изпълнява и двойният пралтрилер (~) при който редуването с горния съседен тон е двукратно и завършва на основния тон.

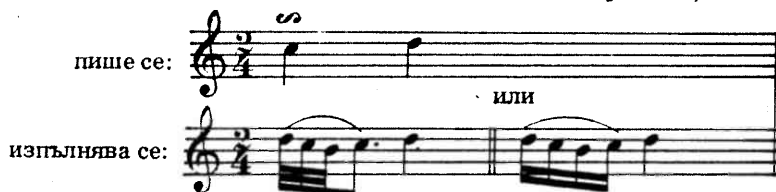
Мордент (✦)

Мордент се нарича украшението, съставено от бързата еднократна смяна на главния тон със съседния му по-нисък. Трайността му е също за сметка на главния тон.

Групето (∞)

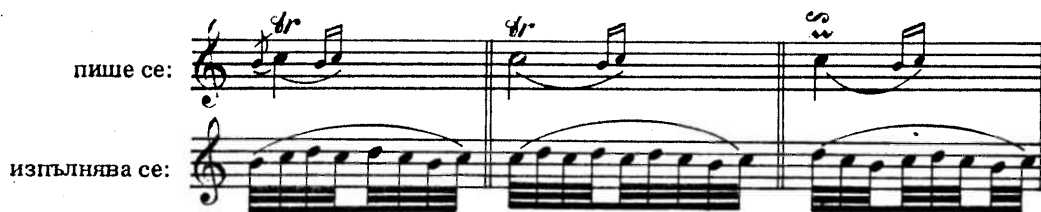
Групето се нарича украшението, съставено от три или четири краткотрайни тона, които се изпълняват преди главния тон и за сметка на неговата трайност. Групето, съставено от три тона, започва със средния по-висок тон.

Групето съставено от четири тона започва с главния тон.

Срещат се и комбинирани украшения, които се състоят от две или три непосредствено следващи украшения. Те се изпълняват за сметка на главния тон.

Стиржано

Народна песна

97

98

Moderato

Буре
Й. С. Бах

ritard.

p

This page of musical notation consists of ten systems, each with a treble and bass staff. The music is characterized by intricate rhythmic patterns, including triplets and sixteenth-note runs. Fingerings are indicated by numbers 1-4. Dynamics include *f*, *p*, *cresc.*, and *ff*. Performance markings such as *tr* (trill) and *acc.* (accents) are present. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 4/4. The notation includes various articulations and phrasing slurs.

Умерено

Народна песен.

99

Dm Gm Dm C

Dm Gm Dm A B^b C₇

Dm Gm A Dm

Свободно

Народна песен

100

A E

Раздвижено

Am E H₇ IV A^o I E

A H₇ E Am

E H₇ E H₇ A E

Moderato

Момичето от Ипанема —
А. К. Жобин

101

V 1 1 V 1 1

V 4 II 4 VI 4 II VI 3

1. V

2. V

V VI

VIII IX VII

IX X VII VII

VI V VII XI VI

ФЛАЖОЛЕТИ

Флажолети (flageoletto — ит.) — тонове, получени при засягане аликвотните сечения на струните. При музицирането на китара се използват и двата вида флажолети — естествени (натурални) и изкуствени.

1. Натурални флажолети имаме на:

- XII позиция (прагче) — чиста октава на празната струна
- IX — — — — — двойна октава на голямата терца
- VII — — — — — чиста квинта на октава
- V — — — — — чиста двойна октава на празната струна
- IV — — — — — двойна октава на голяма терца

Натуралните флажолети се изпълняват, като с меката част на един от пръстите (най-често третият) на лявата ръка се допира струната върху металната преграда и се нанася „удар“ или „дърпане“ с дясната ръка. В момента на звукоизвличането се повдига енергично пръста на лявата ръка, при което се получава флажолетен тон. Когато трябва да се изпълняват няколко флажолета на една позиция, начинът е същият както при единичния флажолет с тази разлика, че пръстът на лявата ръка допира с меката си част повече струни.

Натуралните флажолети на II, III позиция са много чувствителни и се използват рядко.

2. Изкуствените флажолети се изпълняват по следния начин: пръстите на лявата ръка натискат струните както при извличането на обикновени тонове. На мястото на флажолетния тон допираме съвсем леко с меката част на показалеца (*l*) на дясната ръка струната, а с палеца (*p*) или средния пръст (*m*) „дърпаме“. В момента на „дърпането“ вдигаме енергично показалеца (*l*) на дясната ръка, за да се получи флажолетен тон. Обикновено се използва октавата. Флажолети, отдалечени на кварта, квинти, сексти и т. н. от тона, който сме натиснали с лявата ръка, са много чувствителни, не звучат добре и се използват много рядко.

При изпълнението на флажолети пръстите, които ги възпроизвеждат, трябва да се вдигат от струните енергично. Лекото забавяне прекратява звученето на флажолетните тонове или те не звучат добре.

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

e¹
h
g
d
A
E

Натурални флажолети

V VII XII V VII XII V VII XII V VII XII V VII XII

102 ⑥ ⑤ ④ ③ ② ①

Изкуствени флажолети

103 XII XIII XIV XV XVI XVII XVIII XIX XX XXI XXII XXIII XXIV И т. н.

Allegretto

Етюд
М. Каркаси

104

Мазурка
Ф. Тарера

105

Lento

ТРЕМОЛО

Тремоло (*tremolo* — ит.) — бързо, многократно повторение на един, два или повече тона. Изпълнява се с бързо равномерно редуване на пръстите на дясната ръка върху един тон. При изпълнение на тремоло е необходим прецизен синхрон на пръстите. Не трябва да има забавяне или избързване на отделен пръст. Важно е също пръстите да се придвижват по най-късия път. Да се обърне особено внимание 3-ти пръст да не се отдалечава много от струните т. е. да не прави излишен замах. Добре е в началото тремоло да се упражнява на ② струна — за по-голям контрол.

a) *m i m i m i m i simile*

p m i || p a m || p i m; p m a
p a i || p i a || p p

b) *a m i a m i a m i a m i simile*

a m i || i m a || m a m i m i
p p || p p || p p

B) *m i m i m i m i simile*

m i m i || a m a m || a t a t || t a i a ||
p p || p p || p p || p p ||

1) *a m i a m i simile*

p a m i || p m i m p m a m ||
p i m a ||

2) *a m i m i m a simile*

p a m i m i m a ||
p i m a m a m i ||

e) *a m i m simile*

a m i m || i m a m ||
p p

Allegro

A. КАНО (1811- 1897)

106 *mf*

Moderato con espressivo

Musical score for guitar, measures 107-118. The score consists of nine staves of music in a single system, all in treble clef. The tempo is 'Moderato con espressivo'. Measure 107 starts with a dynamic of *mf*. The piece features a variety of fingerings, often indicated by numbers 1-4 above the notes. Dynamics range from *mf* to *pp*. Performance markings include *dim.*, *ff*, *pp*, and *mf*. There are also some specific markings like 'x' and 'v' above notes in measures 111 and 116 respectively. The score ends with a double bar line in measure 118.

Споменот от Алхамбра*
Фр. Тарета

Andante

108

a m i a m i > a m i a m i a m i a m i simile

* Алхамбра е замок до град Гренада (Испания). Този архитектурен шедевр, построен през XIV век, смаява със своята издвна архитектура. Фр. Тарета е бил очарован от този „земен рай“ и създава едно от най-прекрасните произведения за китара „Спомен от Алхамбра“ — виртуозен тремоло етиюд, влизаш в репертоара на най-големите изпълнители.

The image displays ten staves of musical notation for guitar. The music is written in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). The notation features a continuous sequence of eighth-note patterns, often beamed in groups of four. Various fingering techniques are indicated by circled numbers (1-4) and slurs. The notation includes a variety of rhythmic values and articulation marks.

Al. C. al

pp *ppp*

ritard.

РАЗГЕДОС

Rasgado (*rasgados* — исп.) — това е начин на свирене, при който пръстите на дясната ръка ударят струните с външната си част.

Този начин за музициране е много стар. Бил е използван най-вече по времето, когато китарата е била пет-струнна. Впоследствие този ефектен начин на свирене е загубил популярността си. Единствено в Испания той се е предавал от поколение на поколение, за да достигне до наши дни. В съвременната музика отново се използва.

Употребяват се различни форми:

1. Обикновено **разгедос** — получава се при удар на един, два или три пръста едновременно в двете посоки върху една или повече струни.

При този начин на свирене е необходимо ударите да бъдат много ритмични.

а) *i i i i t t t t a a a a* б) *i i i t t t a a a*

р лежи на ② струна

р лежи на ③ струна

в) *i i t t a a* г) *i i i t t t a a a*

р лежи на ④ струна

р лежи на ⑤ струна

д) *i i i t t t a a a* е) *i i i t t t a a a*

р лежи на ⑥ струна

Упражненията а), б), в), г) се изпълняват с единични пръсти *i*, *t*, *a*, а също и с комбинации *it*, *ta*, *ita* (пръстите ударят едновременно струните).

2. Разчленено **разгедос** — изпълнява се с редуване на пръстите (*ita*), като ударите са само в една посока с външната част на ноктите.

а) *i t i a m a m i t i a m a i*

б) *a i t a i m a m i a m i i m a i m a*

в) *a i t a i m a i m a m i a m i a m i*

3. Тремоло **разгледос** — при този начин на свирене, редувайки се, пръстите удрят струните в двете посоки.

а) *i m i m* *m i m i* *i m i m* *m i m i* *i m i m* *m i m i*

б) *i m i m* *m i m i* *i m i m* *m i m i* *i m i m* *m i m i*

в) *i m a i m a* *a m i a m i* *i m a i m a* *a m i a m i* *i m a i m a* *a m i a m i*

Съществуват различни комбинации и с палеца (*p*):

а) започва се с плъзгане на палеца от ① струна с външната част на нокътя. В момента, в който палецът достигне ⑥ струна, започва плъзгането на *ima* също с външната страна на ноктите, но в обратна посока. Движението на ръката трябва да бъде спокойно и ритмично, а натискът върху струните равномерен;

б) плъзгането започва с *ima* с външната част на ноктите, след което следва плъзгане на палеца (*p*), с вътрешната част на нокътя. Достигайки ① струна, палецът се връща обратно, но плъзгането става вече с външната страна на нокътя, докато достигне ⑥ струна, след което следва отново *ima*;

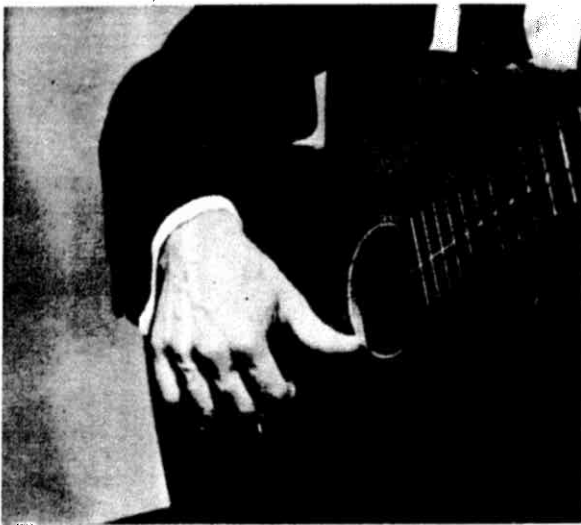
в) плъзгането започва с *ami* „застъпващо“ с външната част на ноктите. В момента, в който 1-ви пръст (*i*) достигне ① струна (фиг. 15 г), започва плъзгане на палеца (*p*), както при арлежиране с вътрешната част на нокътя. При достигане с палеца до ① струна (фиг. 15 д), започва отново плъзгането на *ami*, но в обратна посока вече с вътрешната част на ноктите (фиг. 15 е). През това време палецът се връща енергично отново в изходното си положение на ⑥ струна (фиг. 15 а). При този начин на свирене е необходимо плъзгането на пръстите на дясната ръка да става равномерно и много ритмично.

фиг. 15г

фиг. 15а

фиг. 15д

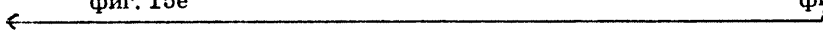
фиг. 15б

фиг. 15е

фиг. 15в

109 Allegretto X. Алберт

simile

Fine

D. C. al Fine

ласито с лявата ръка

Поло гитано

Э. Беренд
(род. 1933)

Vivace

m m

m a m smile

110

p ff p m

p

ff

mf

p

f

f

p

f

f

IV I

f

V

Интродукция

111

p p p
metalico
simile

Tempo di tanguillo

a m i
m m m m m m m m

m i m m

Musical staff 1: Treble clef, key signature of two sharps (F# and C#). The staff contains a complex rhythmic pattern of chords and single notes. Dynamic markings include *mf* and *pp*. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

Musical staff 2: Treble clef, key signature of two sharps. Features a melodic line with slurs and accents. Dynamic markings include *sf* and *pp*. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

Musical staff 3: Treble clef, key signature of two sharps. Includes slurs and accents. Dynamic markings include *pp* and *m*. The word "Golpe" is written above the staff. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

Musical staff 4: Treble clef, key signature of two sharps. Starts with a circled number 5. Includes slurs and accents. Dynamic markings include *pp* and *m*. The word "Tamb." is written above the staff. The word "natural" is written above the staff. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

Musical staff 5: Treble clef, key signature of two sharps. Contains a complex rhythmic pattern of chords and single notes. Dynamic markings include *pp* and *m*. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

Musical staff 6: Treble clef, key signature of two sharps. Features a melodic line with slurs and accents. Dynamic markings include *pp* and *m*. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

Musical staff 7: Treble clef, key signature of two sharps. Features a melodic line with slurs and accents. Dynamic markings include *pp* and *m*. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

Musical staff 8: Treble clef, key signature of two sharps. Contains a complex rhythmic pattern of chords and single notes. Dynamic markings include *pp* and *m*. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

Musical staff 9: Treble clef, key signature of two sharps. Contains a complex rhythmic pattern of chords and single notes. Dynamic markings include *pp* and *m*. Fingerings are indicated with numbers 1, 2, 3, 4.

musical staff with treble clef, key signature of two sharps (F# and C#), and a 3/4 time signature. It features a melodic line with triplets and accents. The word "metalico" is written below the staff.

metalico

musical staff with treble clef, key signature of two sharps, and a 3/4 time signature. It features a melodic line with triplets and accents.

musical staff with treble clef, key signature of two sharps, and a 3/4 time signature. It features a melodic line with triplets and accents, followed by a section of chords with first and second endings indicated by "1." and "2." above the staff.

musical staff with treble clef, key signature of two sharps, and a 3/4 time signature. It features a section of chords. The dynamic marking "pp" is written below the staff.

pp

musical staff with treble clef, key signature of two sharps, and a 3/4 time signature. It features a melodic line with triplets and accents. The dynamic marking "a m i" is written below the staff.

a
m
i

musical staff with treble clef, key signature of two sharps, and a 3/4 time signature. It features a melodic line with triplets and accents.

musical staff with treble clef, key signature of two sharps, and a 3/4 time signature. It features a melodic line with triplets and accents. The word "Golpe" is written above the staff, and the dynamic marking "i" is written below the staff.

Golpe

Golpe

Golpe

Golpe

Golpe

Golpe

Golpe

Golpe

Golpe

musical staff with treble clef, key signature of two sharps, and a 3/4 time signature. It features a section of chords. The dynamic marking "pizz." is written above the staff, and "ppp" is written below the staff.

pizz.

ppp

musical staff with treble clef, key signature of two sharps, and a 3/4 time signature. It features a section of chords. The word "Rasguados" is written above the staff, and "Golpe" is written above the staff. The dynamic marking "a m i" is written below the staff.

Rasguados

Golpe

a
m
i

ЗВУКОВ ТЕМБЪР. НЮАНСИРАНЕ. КАНТИЛЕНА

Различните звукови нюанси при свирене на китара се определят от начина по който се възпроизвежда звукът — чрез „удар“ или „дърпане“. При „удар“ се получава пълтен тон, при „дърпане“ — по-мек. От значение е също мястото, където „удрят“ или „дърпат“ пръстите на дясната ръка:

а) пред резонаторния отвор върху грифа се получава много мек тон;

б) върху резонаторния отвор има „нормално“ прозвучаване;

в) зад резонаторния отвор, близо до струнника, тонът, получен чрез „дърпане“ е остър, а чрез „удар“ на пръстите — рязък.

В практиката тоновете не винаги се изпълняват със съответната им абсолютна нотна стойност, но те трябва да се издържат по възможност максимално докато зазвучи новият тон. Така нареченото *portare la voce* е желателно да бъде изявено най-вече в баса, но мелодията трябва също да бъде плавна, да няма накъсване, ако това не е обозначено. Именно възможното продължително звучене на тоновете, равномерното и плавно преминаване от една позиция в друга, правилното натискане на струните, без допълнително коригиране на пръстите, а така също броят нюансиране, допринасят за майсторското музициране. Много често, когато е необходимо, заглушаването на даден тон или акорд се предоставя на изпълнителя. Затова не винаги се поставят паузи и знаци; когато няма такива, тоновете да не се оставят да звучат — най-вече чуждите, особено при смяна на хармонията.

При свиренето на китара *кантилена* означава напевно изпълнение на дадена мелодия т. е. плавност в преходите между тонове и позиции, звучност и прецизна съгласуваност в движенията на лявата и дясната ръка. Основни похвати за постигане на добра *кантилена* са легатото, глисандото, тремолото и вибратото.

Сарабанда
Г. Санц (1640-1710)

112

113

Павана
Г. Санц

Пасакалия
Г. Санц

114

Канцион
Г. Санц

115

Andantino espressivo

Прелюд № 1
Е. Вила-Лобос
(1887-1959)

116

a tempo

IX

IX

V VII VI IX VIII X

animato

IX XII IX VI IV

poco allarg.

rit.

a tempo

rit.

rit. VIII VII

a tempo n. XII

n. XII

rit. *a* *m*

Musical staff 1: Treble clef, key signature of three sharps (F#, C#, G#), 2/4 time signature. The staff contains a melodic line with slurs and accents, and a bass line with chords. A dynamic marking of *p* is present at the beginning.

Musical staff 2: Treble clef, key signature of three sharps, 2/4 time signature. This staff features a complex melodic line with slurs, accents, and fingering numbers (1, 2, 3, 4). A dynamic marking of *p* is present. Roman numerals VII and I are written above the staff.

Musical staff 3: Treble clef, key signature of three sharps, 2/4 time signature. The staff contains a melodic line with slurs and accents, and a bass line with chords. A dynamic marking of *p* is present.

Musical staff 4: Treble clef, key signature of three sharps, 2/4 time signature. The staff contains a melodic line with slurs and accents, and a bass line with chords. A dynamic marking of *p* is present.

Musical staff 5: Treble clef, key signature of three sharps, 2/4 time signature. The staff contains a melodic line with slurs and accents, and a bass line with chords. A dynamic marking of *p* is present. The word *rall.* is written below the staff. A box labeled "1. Meno mosso" is positioned above the staff, and the Roman numeral n. XII is written above the staff.

Musical staff 6: Treble clef, key signature of three sharps, 2/4 time signature. The staff contains a melodic line with slurs and accents, and a bass line with chords. The word *allarg.* is written below the staff. The Roman numeral n. XII is written above the staff. The phrase *poco a poco* is written below the staff.

Musical staff 7: Treble clef, key signature of three sharps, 2/4 time signature. The staff contains a melodic line with slurs and accents, and a bass line with chords. The word *a tempo* is written above the staff. The word *rall.* is written above the staff. The word *a tempo* is written above the staff. The Roman numeral n. XII is written above the staff.

Musical staff 8: Treble clef, key signature of three sharps, 2/4 time signature. The staff contains a melodic line with slurs and accents, and a bass line with chords. The word *rit.* is written below the staff. A dynamic marking of *p* is present.

Musical staff 9: Treble clef, key signature of three sharps, 2/4 time signature. The staff contains a melodic line with slurs and accents, and a bass line with chords. A dynamic marking of *p* is present.

This page of musical notation consists of ten staves of music, primarily for guitar. The notation includes chords, melodic lines, and various performance instructions.

- Staff 1:** Features a melodic line with slurs and a chord progression. A first finger position is indicated by a '1' below the staff.
- Staff 2:** Continues the melodic and harmonic development with slurs and a first finger position.
- Staff 3:** Shows a melodic line with slurs and a first finger position.
- Staff 4:** Includes a melodic line with slurs and a first finger position. The instruction *rit.* (ritardando) is placed at the end of the staff.
- Staff 5:** Starts with the instruction *a tempo* and features a melodic line with slurs and a first finger position.
- Staff 6:** Features a melodic line with slurs and a first finger position.
- Staff 7:** Includes a melodic line with slurs and a first finger position. The instruction *rit.* is placed below the staff.
- Staff 8:** Features a melodic line with slurs and a first finger position. The instruction *a tempo* is placed above the staff.
- Staff 9:** Includes a melodic line with slurs and a first finger position. The instruction *fl. XII* (flageolet XII) is placed above the staff.
- Staff 10:** Features a melodic line with slurs and a first finger position. The instruction *rit.* is placed below the staff.

Larghetto (♩ = 63)

Здрачаване
В. Томек

117

118 *Andante* *mf* VI 3 2 4

rit.

III 2 1 3 1 4 3 2 4

mf

p *rit.* *f* Adagio V 4

VII V 4 III 4

III 4

1.

2.

ИМПРОВИЗИРАН АКОМПАНИМЕНТ

Непретенциозния, импровизиран с вкус акомпанимент принадлежи към способностите, които трябва да придобие всеки школуван китарист. За бързо скициране на хармоничната поредица, от дълго време е възприето символното акордово записване. От големите латински букви, цифри и знаци ние може да извлечем тоновете на акорда в дадено време и индивидуално *ad libitum* да ги зазвучим.

Съкратено записване на акордите

Голямата латинска буква маркира основния тон и мажорния характер: $C = C \text{ dur}$. Прибавеното „*m*“ означава минорния характер на акорда: $Cm = c \text{ moll}$.

Знаците # или \flat поставени след акордовата буква я изменят аналогично: $C\sharp = C\sharp \text{ dur}$; $E\flat = E\flat \text{ dur}$; $F\sharp m = f\sharp \text{ moll}$ и т. н.

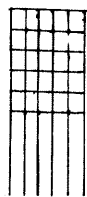
Допълнителните тонове се отбелязват с арабски цифри:

- 4 — чиста кварта — като прибавен тон на мястото на терцата (напр. C_4);
- 6 — голяма секста — като прибавен тон при мажорен и минорен акорд (напр. C_6 , Cm_6);
- 7 — малка септима (напр. C_7); 9 — голяма нона — включва винаги и малка септима (напр. C_9).

Означенията *dim*, +, —, #, \flat , \natural , *j*, са нужни при алтерацията на акордите — 5+ увеличена квинта; 5- — умалена квинта; 7j — голяма септима; 9+ — увеличена нона; 9- — малка нона.

За сигурно запаметяване на фундаменталните акорди за акомпанимент се оказва сполучливо показването им с грифови диаграми.

Диаграма

1, 2, 3, 4 = означения на пръстите на лява ръка

I, II, III, IV и т. н. = означаване на позицията

0 (преди диаграмата) = празна струна

0 (в самата диаграма) = основен тон

Ø или x = струната не трябва да звучи

За изучаването на акордите трябва да се отдели специално внимание. По показаните грифови форми може да се свири във всички тоналности, но това са само няколко примера от многобройните грифови начини. По подробно те са показани в Школа за електрическа китара от същия автор.

Мажорни форми

	със свободни струни	с баре	Акорди по направление на грифа							
1. Форма	<p>E</p>	<p>F</p>	II F [#] G ^b	III G	IV A ^b	V A	VI B ^b	VII H	VIII C и т.н.	
2. Форма	<p>A</p>	<p>B^b</p>	H	C	D ^b	D	E ^b	E	F	
3. Форма	<p>D</p>	<p>E^b</p>	E	F	F [#] G ^b	G	A ^b	Ā	B ^b	
4. Форма	<p>G</p>	<p>A^b</p>	A	B ^b	H	C	D ^b	D	E ^b	
5. Форма	<p>C</p>	<p>D^b</p>	D	E ^b	E	F	F [#] G ^b	G	A ^b	

Минорни форми

	със свободни струни	с баре	Акорди по направление на грифа							
1. Форма	<p>Em</p>	<p>Fm</p>	II F [#] m G ^b m	III Gm	IV A ^b m	V Am	VI B ^b m	VII Hm	VIII Cm и т.н.	
2. Форма	<p>Am</p>	<p>B^bm</p>	Hm	Cm	C [#] m	Dm	E ^b m	Em	Fm	
3. Форма	<p>Dm</p>	<p>E^bm</p>	Em	Fm	F [#] m G ^b m	Gm	A ^b m	Am	B ^b m	

Доминантови септакорди

	със свободни струни	с баре	Аккорди по направление на грифа							
1. Форма	<p>I</p> <p>E₇</p>	<p>I</p> <p>F₇</p>	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
2. Форма	<p>A₇</p>	<p>B^b₇</p>	H ₇	C ₇	D ^b ₇	D ₇	E ^b	E ₇	F ₇	
3. Форма	<p>D₇</p>	<p>E^b₇</p>	E ₇	F ₇	F [#] ₇ G ^b ₇	G ₇	A ^b ₇	A ₇	B ^b ₇	
4. Форма	<p>G₇</p>	<p>A^b₇</p>	A ₇	B ^b ₇	H ₇	C ₇	D ^b ₇	D ₇	E ^b ₇	
5. Форма	<p>C₇</p>	<p>C₇</p>	D ^b ₇	D ₇	E ^b ₇	E ₇	F ₇	F [#] ₇ G ^b ₇	G ₇	

Каденци:

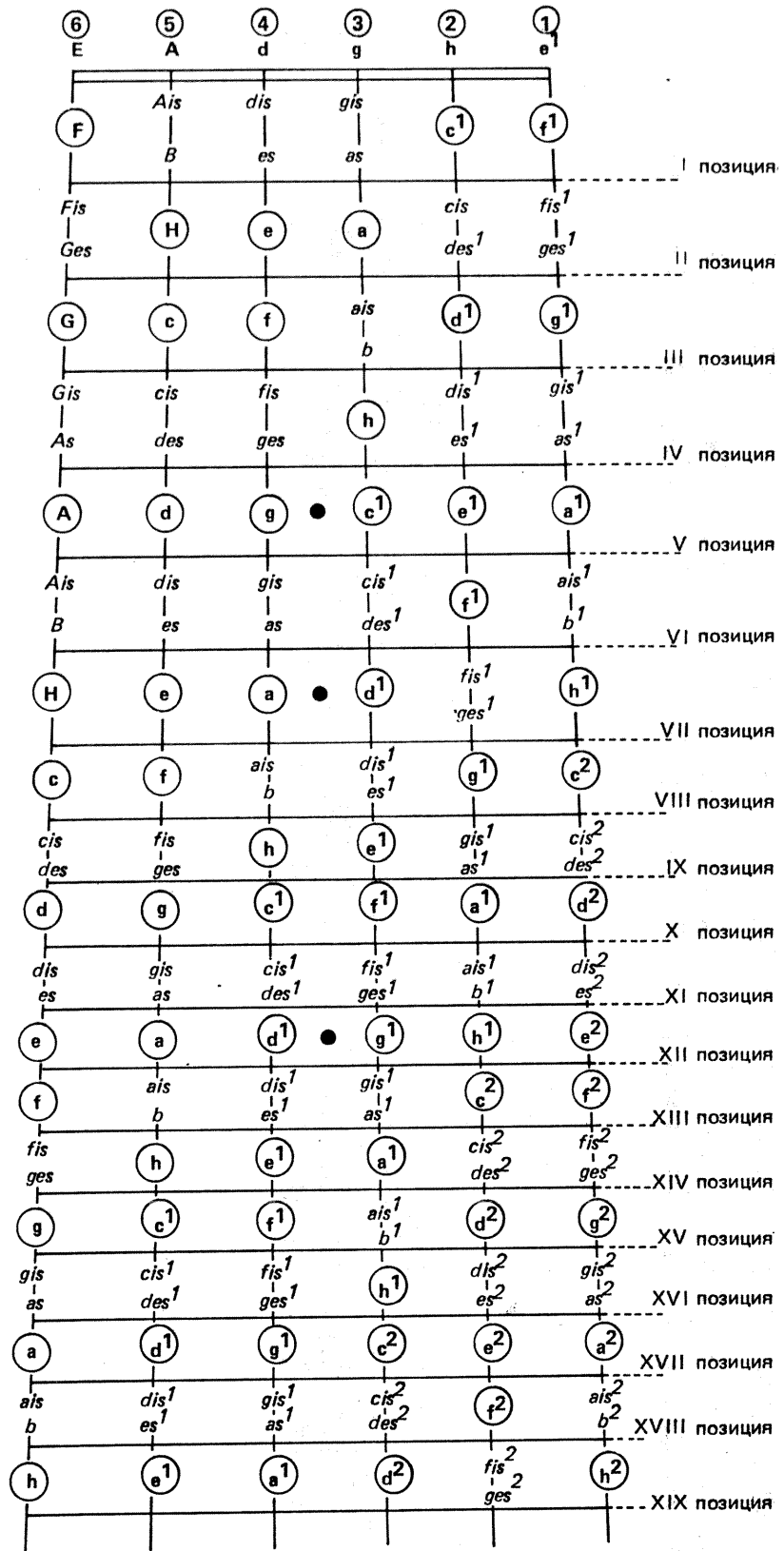
E A H₇ E; A D E₇ A; D G A₇ D;
 G C D₇ G; C F G₇ C и т. н.

E A F[#]m H₇ E; A D Hm E₇ A;

D G Em A₇ D; G C Am D₇ G

C F Dm G₇ C и т. н.

ГРИФОВА СХЕМА

Фиг. 16

ЛИТЕРАТУРА

1. Авторски колектив, Антология на българската детска и училищна песен, Народна просвета, София, 1966.
2. Авторски колектив, Сборник от песни и стихотворения, Наука и изкуство, София, 1964.
3. А. Иванов-Крамской, Школа игры на шестиструнной гитаре, Москва, 1975.
4. Б. Волман, Гитара в России, Москва, 1961.
5. В.А. Вахромеев, Элементарная теория музыки, Музгиз, Москва, 1956.
6. В. Нешев, Край елхата, ДИ "Музика", София, 1977.
7. Д. Терзиев, Хумористични песни за деца, Дом на литературата и изкуствата за деца и юноши, София, 1974.
8. Л. Мартинова, Песни за най-малките, Полиграфически техникум, Наука и изкуство, София, 1970.
9. Н. Кауфман, Вазова гусла, Наука и изкуство, София, 1968.
10. П. Хаджиев, Елементарна теория на музиката, ДИ "Музика", София, 1983.
11. С. Джуджев, Българска народна музика, Наука и изкуство, София, 1970.
12. Т. Попов, Бели гълъби, Наука и изкуство, София, 1968.
13. Н. Albert, Das Volkslied zur Gitarre, Verlag Robert Linau, München Gantling, 1952.
14. E. L. Chavarri, Musica popular española, Barcelona, 1940.
15. D. Emrich, Folk Music of the United States and Latin America, Washington, 1948.
16. B. Henze, Die Geschichte der Gitarre von 16 bis 20 Jahrhundert, Mitteldeutscher Verlag, Halle, 1951.
17. M. G. Matos, Folklore en Falla, Instrumentos mus folkloricos de España, Zs. Musica, Madrid, 1953.
18. J. Malrants, The Flamenco Guitar, London, 1968.
19. F. Ortiz, Folklorica de Cuba, La Africa de la Musica, Universidad central de la Villas, Habana, 1965.
20. U. Peter, Der Anfangsunterricht im Gitarrespiel, VEB Friedrich Hofmeister, Leipzig.
21. J. Pówrozniak, - Gitara od A do Z, Polskie widanictwo Muzyczne, Krakow, 1966 ; Gitarren Lexikon, Verlag Neue Musik, Berlin, 1979.
22. N. Slonimsky, Music of Latin America, New York, 1945.
23. C. Vega, Musica sudamericana, Buenos Aires, 1949.

ШКОЛА ЗА КИТАРА

Второ преработено издание

ПАНАЙОТ ПЕТРОВ ПАНАЙОТОВ

Рецензенти

Божан Хаджиев

Виктор Чучков

Редактор

Славчо Божинев

Редактор на издателството

Клара Таукова

Индекс: 378/787.61

Технически редактори

Люба Абрашева

Елена Обретеннова

Коректори

Елена Шойлева

Клара Таукова

Постъпила за печат май 1993

Излязла от печат май 1993

Печатни коли 17.5

Издателски коли 22.68

Формат 8/70/100

Тираж 1500

Издателски № 2390

Литературна група 1-3

© Панайот Петров Панайотов

c/o Jusautor, Sofia, 1988

Издателство "Музика", София 1000, пл. Славейков № 11
Печатница на Издателство "Музика", София 1505, ул. Черковна № 24